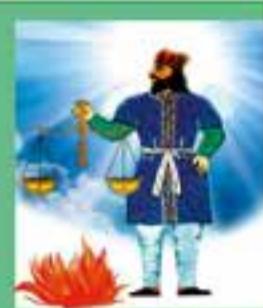

МОДАР – НИГИНИ ПУРЧИЛОИ ТОЧИ МИЛЛАТ

ИНСОН, ҲУҚУҚ ВА ОЗОДИҲОИ ӮАРЗИШИ ОЛӢ МЕБОШАНД

МИНБАРИ ХУҚУҚШИНОС

НАШРИЯИ ФАКУЛТЕТИ ҲУҚУҚШИНОСИИ ДМТ **** №3-4 (103-104) 7-УМИ МАРТИ СОЛИ 2019, ПАНҶШАНБЕ

E-mail: law.tnu.tj@gmail.com

Модар рамзи ҷовидонаи меҳру вафо ва идомабахши насли инсон мебошад.

Зан-модар ба мисли баҳори пурнакҳату муаттар таҷассумгари фардои обод буда, бо нияту орзухои нек фарзанди худро ба камол мерасонад ва ўро дар роҳи хизмат ба ҳалку Ватан ҳидоятгару насиҳатгар мебошад.

Шаҳс нахустин дарси одамияту ҳудшиносиро аз модар меомӯзад ва тавассути суханони пурҳикмати ӯ соҳиби маърифат мегардад.

Бузургии зан-модар, пеш аз ҳама, дар он таҷассум меёбад, ки ӯ посдори забон ва таъриху фарҳангии миллий мебошад.

Мо ифтихор мекунем, ки модари тоҷик дар тӯли тамоми таърих тарбиятгари фарзандони нобигаву хирадманд, солеху поктинат, боғазлу соҳибмаърифат, ватандӯсту ватан-парвар ва ҳунарманду созанда будааст ва ин рисолати мukaddasi худро имрӯz низ бо иффату шараф идома мебахшад.

Эмомали РАҲМОН

ДАР ИН ШУМОРА: ►

ИФТИОҲИ ТОЛОРИ
НАВИ ШӮРОИ ДИФОЪ
ДАР ФАКУЛТЕТ

с. 2

СЕМИНАРИ
ИЛМИИ ОЛИМОНИ
ҶАВОН

с. 3

80
СОЛИ
ПУРБАРАКАТ

с. 5

ҶАҲОНИ
МОДАР

с. 6

КАМОЛОТИ
КАФЕДРАИ
ҲУҚУҚИ ГРАЖДАНИЙ

с. 8-9

МОДАР
ФАРИШТА
БУД...

с. 11

ТАРБИЯИ КӰДАК –
ВАЗИФАИ
МУҚАДДАСИ
ВОЛИДАЙН

с. 12

Муассис:
факултети
хуқуқшиносии ДМТ
www.law.tnu.tj

и.в. сармуҳаррир:
Эмомалий
МИРАЛӢ
law.tnu.tj@gmail.com

и.в. нуовини сармуҳаррир:
Ҳамза БОБОХОНЗОДА

Мухаррир:

Некрӯз САФАРЗОДА

Тарроҳ:

Акмал ШАРИПОВ

ҲАЙАТИ ТАҲРИРИЯ:

Раҳмон Д.С.

номзади илмҳои хуқуқшиносӣ, дотсент, декани факултети хуқуқшиносӣ;

Сафарзода Б.А.

профессори кафедраи хуқуқи инсон ва хуқуқшиносии мурисавӣ;

Маҳмудов И.Т.

мудири кафедраи хуқуқи судӣ ва назорати прокурорӣ;

Абдуллоев П.С.

муловини декан оид ба имлаи воритаҳои байналмилалӣ;

Сулаймонов Ф. С.
дотсенти кафедраи хуқуқи байналмилалӣ

ҲАЙАТИ МУШОВАРА:

Ватанзода М. М.

ёддамии Президенти ҶТ оид ба масъалаҳои хуқуқӣ;

Саид Нуридин Саид
вазiri маориф ва илми ҶТ,
узви вобастаи АИ ҶТ;

Имомзода М. С.

ректори ДМТ,

академики АИ ҶТ;

Тоҳиров Ф. Т.

академики АИ ҶТ,

Маҳмудзода М. А.

раиси Суди Конституціонии ҶТ, академики АИ ҶТ;

Насриддинзода Э. С.

профессори кафедраи назария ва таърихи давлат

ва хуқуқ, узви вобастаи АИ ҶТ;

Рахимзода М. З.

профессори кафедраи хуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат,

узви вобастаи АИ ҶТ;

Диноршоев М.

академики АИ ҶТ.

ШАРТҲОИ ҚАБУЛИ МАВОД:

Дастнавис қабул карда

намешавад.

Мавод бояд бо хуруфи Times New Roman Tj 14

хуруфчинӣ шуда бошад.

Рӯзнома на ба ҳама андешаи муаллифон мувофиқ аст

ва ақди мухталифро ба хотира риояи чандандешӣ

ба табъ мерасонад.

Рӯзнома дар Вазорати

Фарҳангӣ ҶТ таҳти №0336/рз
аз 18-уми марта соли 2016

ба ҳайд гирифта шуда аст.

Нишони идора: ш.Душанбе

Буни Ҳисорак, Шаҳраки

Донишгоҳи, факултети

хуқуқшиносӣ ДМТ.

Телефон: 907-67-20-20,

939-25-98-28. Төърид: 1000

Навбатдори шумора:

Миралӣ СОБИР

«ФУРӯГИ СУБҲИ ДОНОЙ...»

Тибки Амри Президенти Чумхурӣ Тоҷикистон мухтарам Эмомали Рахмон аз 9 феврали соли 2019 ба ифтиҳори ҷашни 30-солагии Истиқлолияти давлати ҶТ таҳти сарпарастии Пешвои миллат миёни қишлоҳои гуногуни ҷомеа озмуни ҷумҳурияи «Фурӯғи субҳи доной...» баргузор мегардад. Эълон ва баргузории озмуни мазкур аз он шаҳодат медиҳад, ки дар катори пахлуҳои мухталифи сиёсати пешгирифтаи Сарвари давлат рушди неруи маънавии ҷомеа низ дар марка-

зи таваҷҷуҳи роҳбарияти олии мамлакат қарор дорад.

Тавре аз мазмуни бандҳои низомномаи он бармеояд, максаду ҳадафи озмун «баланд бардоштани завқи қитобхонӣ, тақвияти ҳофизаи фарҳанѓӣ, дарёғти ҷеҳроҳи нави суханвару сухандон, арҷ гузоштан ба арзишҳои миллию фарҳанѓӣ, инкишофи қобилияти эҷодӣ, таҳқими эҳсоси худоғоҳио ҳудшиносӣ, бой гардонидани заҳираи луғавӣ, тақвияти ҷаҳони маънавӣ ва фаъолгардонии доираи забондонӣ миёни қишлоҳои мухталифи ҷомеа, аз

чумла, хонандагону донишҷӯёни ҳамаи зинаҳои таҳсилот, инчунин магистрҳо, аспирантҳо, докторантҳо ва шаҳрвандони қишвар» ба ҳисоб меравад. Чунин тасмими нек бори дигар собит менамояд, ки китоб ҳамҷун махзани маърифат дар ҷомеаи мо макому манзали хос дорад. Вобаста ба таҷриба омӯзгор бо итминон мегавонад гуфт, ки баргузории ин озмун тақони чиддие дар роҳи мутолиа ҷавонон ҳоҳад буд. Маҳсусан барои донишҷӯён он як омили баланд гаштани ҷаҳонбиниву дониш мебошад.

ИФТИТОҲИ ТОЛОРИ НАВИ ШӮРОИ ДИФОЪ ДАР ФАКУЛТЕТ

Факултети хуқуқшиносии ДМТ ҷиҳати дар сатҳи баланд истиқбол гирифтани 30-юмин солгарди Истиқлолияти давлатӣ ва 70-умин солгарди таъсиси ҳоҳи илму адаб – факултети хуқуқшиносӣ тадбирҳои судмандро роҳандозӣ намуда, барои тозаву зебо намудани ҳудуди факултет пайваста тадбирандешӣ менамояд.

Санаи 5-уми марта соли 2019 дар ҳаёти факултети хуқуқшиносӣ рӯйдоди мухим ва воеаи фараҳбахш ба вуқӯъ пайваст. Дар ҳамин рӯз дар идомаи амалишавии Барномаи рушди факултети хуқуқшиносии ДМТ барои солҳои 2015-2020 бо максади дар сатҳи баланд гузаронидани конференсияҳо, ҷамъомадҳо ва ҳимояи рисолаҳои илмӣ бо иштироқи ректори ДМТ, академики Академияи илмҳои ҶТ, мухтарами Имомзода М.С.

си намояндагони Мачлиси Олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ректори Донишкадаи идора-кунии давлатӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, инчунин меҳмонон изҳори ҳуҷнӯдӣ намуда, фаъолияти онро мусбат арзёбӣ намуданд. Аз ҷумла, қайд гардид, ки дар давоми анқарӣ ду соли фаъолияти шӯрои мазкур ҳудуди 38 нафар аз олимони соҳа рисолаҳои илмии ҳудро ҳимоя ва ё ба ҳимоя пешниҳод намуданд, ки ин дастоварди назаррас ба ҳисоб меравад. Ноҷобаста аз ин, нисбат ба шумораи аҳолии қишвар мувваффақиятҳои бадастомада ҳанӯз ҳам кифоя набуда, зарур аст, ки олимони соҳа дар самти таҳқики корҳои илмӣ пайваста талош намоянд. Зоро, аз рӯи маълумотҳои омории соли 2017 дар қишварҳои пешрафтаи дунё, аз ҷумла ИМА 75000, Ҷумҳурии Федеративии Олмон 29000, Англия 26000 ва Федератсияи Россия 10000 рисолаҳои илмӣ мавриди ҳимоя қарор гирифтанд, ки дар таносуб ба аҳолии қишвар аз 0,023% то 0,007%-ро ташкил медиҳад.

Дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бошад, дар соли 2018 ҳамагӣ 351 рисолаи илмӣ ҳимоя гардидааст, ки дар таносуб ба аҳолии қишвар 0,004%-ро ташкил медиҳад ва ин қонеъкунанда буда наметавонад. Бо ин назардошт, олимони қишварро зарур аст, ки аз ҳарвакта бештар масъулияти қасбии ҳудро эҳсос намуда, барои анҷом додани корҳои илмӣ-таҳқикотии ҳуд роҳи ҷомеаи ҷаҳонӣ ташкил медиҳад.

Маврид ба зикр аст, ки мачлистоҳо ба талаботи замон ҷавобгӯ буда, бо санъати баланди меъморӣ ва риояи урғу одати шарқиёна омода намудани мутахassisони баландиҳисоси соҳаи ҳуқуқ сафарбар менамояд, то онҳо ба манфиати давлату миллиати тоҷик ҳизмати содиконаву соғдилона анҷом диханд.

Садорати факултети хуқуқшиносӣ аз дастгириҳои пайвастаи давлату ҳукumatи қишвар ва раёсати ДМТ изҳори сипос намуда, ҷавобан ба ин ғамҳориҳо таомоми неруи ҳудро баҳри омода намудани мутахassisони баландиҳисоси соҳаи ҳуқуқ сафарбар менамояд, то онҳо ба манфиати давлату миллиати тоҷик ҳизмати содиконаву соғдилона анҷом диханд.

Маврид ба зикр аст, ки мачлистоҳо ба талаботи замон ҷавобгӯ буда, бо санъати баланди меъморӣ ва риояи урғу одати шарқиёна омода гардидааст ва дорои мусоиртарин таҷхизот мебошад. Он бо дастгирии раёсати Донишгоҳи миллии Тоҷикистон ва садорати факултети хуқуқшиносӣ омода мавриди истифода қарор дода шуд.

Мехмонон ба ҳисоби ҳамҷун ҳамаи зинаҳои таҳсилот, инчунин магистрҳо, аспирантҳо, докторантҳо ва шаҳрвандони қишвар

ва дигар меҳмонони расмӣ маросими ифтитоҳи бозӣ як ҳадисаи ҷомеаи ҷаҳонӣ ҳамаи зинаҳои таҳсилоти ҶТ таҳти №0336/рз аз 18-уми марта соли 2016 ба ҳайд гирифта шуда аст.

Нишони идора: ш.Душанбе

Буни Ҳисорак, Шаҳраки Донишгоҳи, факултети хуқуқшиносӣ ДМТ. Телефон: 907-67-20-20, 939-25-98-28. Төърид: 1000 Навбатдори шумора: Миралӣ СОБИР

Тахияи
Некрӯз САФАРЗОДА

ИНКИШОФИ ИЛМИ ҲУҚУҚИ КОНСТИТУТСИОНИЙ

Нақш ва мавқеи олимони ҳуқуқшиноси тоҷик дар ташакули соҳаҳои муҳталифи ҳуқуқ, илми муосири ҳуқуқшиносӣ, рушди қонунгузории кишвар ва ҳаёти ҷамъиятиву сиёсии давлат бениҳоят бузург мебошад. Бо ин назардошт, таърихи 2 марта соли равон семинари илмӣ-назарияйӣ дар мавзӯи «Нақши олимони муосири тоҷик дар рушди илми ҳуқуқи конститутсионии ҶТ» бо ташаббуси кафедраи ҳуқуқи конститутсионӣ баргузор гардид.

Семинари илмӣ-назариявиро декани факултети ҳуқуқшиносӣ, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Раҳмон Д.С. ҳусни оғоз баҳшида, аҳаммияти баргузории ҷунин ҷорабинҳои илмиро байдар намуданд. Мавсүф иброз доштанд, ки олимони ҳуқуқшиноси тоҷик, аз ҷумла устод Имомов А.И. аз рӯҳои аввали соҳибистикӣ то кунун дар муқаммал наму-

дани низоми қонунгузории кишвар, ба вучуд омадани соҳаҳои нави ҳуқуқ, баланд бардоштани фарҳанги

ҳуқуқии аҳолӣ ва равнак баҳшидан илми ҳуқуқшиносии муосир нақши боризи худро гузоштаанд. Аз ин

рӯ, қадр намудани заҳматҳои эшон ва сабак бардоштанд аз таҷрибаи турғоновари онҳо барои насли ҷавон аҳаммия-

ти муҳимро иҷро менамояд.

Сипас, мудири кафедраи ҳуқуқи конститутсионӣ, доктори илмҳои ҳуқуқ, профессор Диноршоҳ А.М. ба сухан баромада, ба иштирокчиёни кори семинари илмӣ-назарияйӣ изҳори сипос намуд ва иброз дошт, ки мақсади асосии мо омода намудани мутахассисони баландиҳтисос махсуб меёбад ва сабак бардоштанд аз таҷрибаи устодони соҳибтаҷриба барои расидан ба ин ҳадаф моро наздик менамояд.

Баъдан, дар асоси барномаи омодагардидаги маърӯзачиёни баромад намуданд. Маърӯзаҳо дарбаргирандаи пахлуҳои гуногуни илми ҳуқуқи конститутсионӣ ва нақши олимони тоҷик дар ташаккули он буданд, ки иштирокчиён аз маърӯзаҳои ироашуда ҷаҳоне маъниро ба худ гирифтанд.

Тахияи
Эмомали МИРАЛӢ

ДИФОИ РИСОЛАИ ДОКТОРИ

Боиси ҳуҷнудӣ ва сарфарозист, ки солҳои охир устодони факултети ҳуқуқшиносӣ бо дарки масъулияти баланди қасбӣ рисолаҳои илмии худро сарбаландона ҳимоя намуда, ҳазинаи факултетро аз ҳисоби устодони ӯнвондор бештар менамоянд. Аз ҷумла, санаи 5 марта соли 2019 номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсенти кафедраи ҳуқуқи конститутсионӣ Гадоев Бурхонидин Саймудиновиҷ дар мавзӯи «Тамоюлоти инкишофи шаклҳои олии демократияи бевосита дар ҶТ: таҳқиқи ҳуқуқӣ-конститутсионӣ» дар Шӯрои диссертатсионии миллии назди факултети ҳуқуқшиносии ДМТ рисолаи докториашро сарбаландона дифоъ намуд. Ҳотиррасон менамоем, ки ин аввалин рисолаи докторӣ аз риштаи ҳуқуқи конститутсионӣ дар Шӯрои миллии дифоъ ба шумор рафта, барои факултет ва устодони он дастоварди бузург ба ҳисоб меравад.

Идораи рӯзномаи «Минбари ҳуқуқшинос», садорати факултети ҳуқуқшиносӣ, устодону кормандон ва донишҷӯёни ин даргоҳ Гадоев Б.С.-ро бо ин дастовардаш самимона табрик намуда, ба эшон фатҳи қуллаҳои баланди илмиро таманно менамоянд.

СЕМИНАРИ ИЛМИИ ОЛИМОНИ ҶАВОН

Бо ташаббуси садорати факултети ҳуқуқшиносии ДМТ ҳар охирин мөҳ семинари илмии олимони ҷавони факултети ҳуқуқшиносӣ судманд буда, барои инкишофи малакаю дониши устодони ҷавон мусоидат ҳоҳад кард.

Дар ин замине, санаи 28-уми февралӣ соли равон семинари илмӣ-назариявии омӯзгорони ҷавони кафедраи ҳуқуқи байнамилалӣ бо иштироки доираи васеи омӯзгорон ва мудирони кафедраҳо баргузор гардид. Семинари илмӣ бо сухани ифтиҳои декани факултети ҳуқуқшиносӣ, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Раҳмон Д.С. оғоз гардид. Мавсӯф зимни ироаи сухани ифтиҳои хеш иброз намуданд, ки ҳуқуқи байнамилалӣ аз ҷумла илмҳои мураккаби ҳуқуқшиносӣ ба ҳисоб рафта, омода ва тайёр намудани мутахассисони баландиҳтисос дар ин самт ҳадафи давлату ҳукumat ва садорати факултети ҳуқуқшиносӣ махсуб меёбад. Бо мақсади ноил гардидан ба ҳадафи мазкур зарур аст,

ки ҷунин ҷорабинҳои илмӣ бештар гузаронида шаванд, то олимони ҷавон тавонанд таҷрибаи қасбии худро ғанӣ гардонанд.

Баъдан, мудири кафедраи ҳуқуқи байнамилалӣ, номзади илмҳои ҳуқуқшиносӣ, дотсент Раҷабов М.Н. бо сухани ифтиҳои баромад намуда, изҳори сипоси худро ба ҳамаи иштирокчиёни барои ширкат дар кори семинари илмӣ-назарияйӣ баэн намуд.

Сипас, аз рӯи барномаи омодагардидаги маърӯзаҳои устодони ҷавони кафедраи зикргардидаги ассистент Қодиров Н.А., аспирантон Абдуллоҳода Ё. ва Сайфиддинова М., магистрон Одинаева Н.Х. ва Ҳучамардова М.Т. шунида шуданд. Баромадкунандагон мазмуну мөҳияти маърӯзаҳои хешро шарҳ дода, таҳқиқу омӯзиши минбадаи онро асоснок намуданд. Оид ба маърӯзаҳои қироатшуда саволу ҷавоб ва музокираҳои тӯлонӣ сурат гирифтанд.

Тахияи
Собир МИРАЛӢ

ТАКДИМИ ШАҲОДАТНОМАҲОИ ДАРАҶАҲОИ ИЛМИЙ

Боиси ифтихор ва сарфарозист, ки факултети хуқуқшиносии ДМТ рӯз то рӯз хазинаи илмии худроғанӣ менамояд. Яъне, устодони ин даргоҳи илму маърифат пайваста дар таҳқиқи рисолаҳои илмии худ буда, онро саривакт омода ва ба шӯрои дифоъ пешниҳод менамоянд.

Аз чумла, таърихи 28-уми феврали соли 2019 дар ҷаласаи васеи Шӯрои олимони Доғишгоҳи мил-

лии Тоҷикистон ба устоди кафедраи хуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат Бозоров Р.Б. шаҳодатномаи доктори илм ва ба унвончӯи кафедраи хуқуқи граждани Қодирзода Т.Қ. шаҳодатномаи номзади илм супорида шуд.

Маврид ба зикр аст, ки Бозоров Р.Б. таърихи 3-юми июли соли 2018 рисолаи доктории худро дар мавзӯи «Масъалаҳои назариявии танзими хуқуқии сармоягузорӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон: консепсияҳо ва

хуқуқтабиккунӣ» дифоъ намуд. Ин нахустин рисолаи докторӣ аз ҷониби устодони кафедраи хуқуқи соҳибкорӣ ва тиҷорат мебошад, ки дар шӯрои диссертационии миллии назди факултет ҳимоя гардид.

Унвончӯи кафедраи хуқуқи граждани Қодирзода Т.Қ. рисолаи номзадии худро дар мавзӯи «Проблемаҳои сӯйистифодай хуқуқи субъективии гражданий» таърихи 14-уми сентябри соли

2018 ҳимоя намуд, ки дар рушди илми хуқуқи граждани нақши назаррасро ҳоҳад гузошт.

Идораи рӯзномаи «Минбари хуқуқшинос», садорати факултети хуқуқшиносӣ, устодону кормандон ва донишҷӯёни ин даргоҳ Бозоров Р.Б. ва Қодирзода Т.Қ.-ро бо ин дастоварди илмиашон самимона табрик намуда, ба эшон фатҳи қуллаҳои баланди илмиро таманно менамоянд.

ТАЧЛИЛИ РӯЗИ МОДАР ДАР ДОНИШГОҲ

Давлату ҳукумати қишивар дар сиёсати худ нақш ва мавкеи занонро дар ҳаёти ҷомеа баланд арзёбӣ менамояд. Дастирий намудани ин қишири аҳолӣ имконият фароҳам меоварад то соҳаҳои мухталиф бо суръати баланд инкишофт ёбанд.

Бо назардошти дар сатҳи баланд тачили намудани Рӯзи модар таърихи 5 марта соли равон дар толори ДМТ ҷамъомади тантанавӣ баргузор гардид. Нахуст, ректори Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон, академики Академияи илмҳои ҶТ, муҳтарам Имомзода М.С. ба сухан баромада, тамоми бонувони қишивар, маҳсусан бонувони доғишгоҳро бо ин рӯзи фараҳбахш самимона табрику шодбош

намуда, аз дастириҳои бонувону занони доғишгоҳ ва ташабbusҳои созандай модарон дар сиёсати имрӯзани давлату ҳукумат ёдовар шуданд. Дар ҷорабинии мазкур устодон ва доғишҷӯдҳарони факултети хуқуқшиносӣ фаъолона иштирок намуда, барои дастириҳои ҳамаҷониба аз ҷониби раёсати доғишгоҳ ва садорати факултет изҳори сипос намуданд.

Сипас, ансанбли ҳалқии “Наврӯз” баҳри фароғати ҳозирин ва гиромидошти зан-модар барномаи хуби фарҳангиро намоиш доданд. Ҷорабинии фарҳанги дар сатҳи баланд доир гардida, тараннумгари бузургӣ, меҳрубонӣ ва шуҷоатмандии

модарон буд.

Маврид ба зикр аст, ки нақш ва мавкеи занон дар ҳаёти факултет низ назаррас мебошад. Бо назардошти фаро расидани Рӯзи модар садорати факултети хуқуқшиносӣ тамоми бонувони факултетро бо фаро расидани ин санаи фарҳунда табрику шодбош намуда, ба эшон тамоми комёбихоро орзу менамояд.

Воқеан, нақши модарону занон дар таҳқим ва рушди ҷомеа, бунёди оилаи хушбахт, таълиму тарбияи фарзандон ва афзоши эътибори хонадон ниҳоят муҳимму арзишманд мебошад. Аз ин рӯ, арзанда аст, ки ҳама рӯз рӯзи модар бошад.

ФЕСТИВАЛИ ҶУМҲУРИЯВИИ “ЧАКОМАИ ГЕСҮ”

Ҳамасола дар қишивар бо мақсади дар сатҳи баланд тачили намудани Рӯзи модар ҷорабинҳои сатҳи баланди ҷумҳурияйӣ гузаронида мешаванд.

Таърихи 2-юми марта соли равон, баҳшида ба Рӯзи модар ва дар асоси Амри Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон дар толори Филармонияи давлатии Тоҷикистон ба номи Акашариф Ҷӯраев Фестивали ҷумҳуриявии «Чакомай гесӯ» баргузор гардид.

Дар Тоҷикистон бо мақсади ташвиқи тарғиби анъана ва суннатҳои ниёғон симпозиум, фестивал ва озмунҳои ҷумҳуриявию байналмилалӣ баргузор мегарданд. Дар доираи онҳо аз ҷониби қишиҳои гуногуни ҷомеа расму оин, анъанаҳои гузаштагон ва маҳсули дастии ҳунармандон ба маърази тамошо гузошта мешаванд. Фестивали «Чакомай гесӯ» аз ҷумлаи ин барномаҳост, ки бо мақсади бедор кардани ҳисси зебоипарастӣ дар замири занони мамлакат баргузор мегардад.

Қайд кардан ба маврид аст, ки дар фестивали мазкур як гурӯҳ бонувони факултети хуқуқшиносӣ иштироки фаъолона намуда, расму оинҳои миллиро дар сатҳи баланд муаррифӣ намуданд.

80 СОЛИ ПУРБАРАКАТ

Мавсүф дар тӯли зиёда аз 50 сол ба фаъолияти илмиву эҷодӣ маҷбул буда, дар ин авомни зиёда аз сесад рисолаҳо, китобҳои дарсӣ, брошюра, мақолаҳои илмӣ ва амалӣ дар мачалла ва рӯзномаҳои ҷумҳуриявӣ бо забонҳои тоҷикӣ, русӣ, англисӣ ва узбекӣ ба табъ расонидаанд.

Дар саромади ташаккули соҳаҳои ҳаёти иҷтимоиву иқтисодӣ, илмиву фарҳангӣ, ҷамъиятигу давлатӣ ва ғайра шахсони мӯътабарӣ эҷодкоре мейистанд ва маҳз онҳо дар фаъолияти эҷодии қашшоғии худ асарҳоеро меофаранд, ки барои рушду нумӯи ҳаёти илмиву фарҳанги миллиат нақши созандаро бозида, василаи пайвандкунандай афкори илмиву эҷодии наслҳои имрӯзу фардои миллиат шуда метавонанд.

Дар саромади илмҳои ҳуқуқии мусир, аз ҷумла ҳуқуқи конституционӣ олимоне мейистанд, ки ташакулӣӣ ва рушди ин соҳаи ҳуқуқ бо номи онҳо алоқа ногусатанӣ дорад ва имрӯз бâъзе онҳоро ёдрас кардан ҷоиз мебошад.

Ин ҷо сухан дар бораи яке аз олимони намоёни ҳалқи тоҷик дар риштаи илми конституцияшиносӣ ва ҳуқуқи конституционии мусири ҶТ, ҳуқуқшиноси шоистаи ҶТ, Аълоҷи маорифи ҳалқ, номзади илмҳои ҳуқуқ, дотсент Ашурбой Имомов меравад.

Камина устодро ҳанӯз аз давраи донишҷӯй, аз соли 1975 то ба ин ҷониб мешиносам, ки мавсүф пайгирона дар ҳама ҳолати зиндагӣ ва кору фаъолият сифатҳои бехтарине, ки Ҳудованд барои одамият ато кардааст, молик мебошанд.

Дар бобати саҳифаҳои зиндагӣ ва фаъолияти эҷодии устод мо дар мақолаю баромадҳои худ андаке бошад ҳам гирд овардем, ки дар маводҳои конференсияҳои пештара ба табъ расидааст.

Устод дар тӯли 80 соли ҳаёти хеш намаки пастиву баландии рӯзгор, одаму одамгарӣ, заҳмати таҳсилу эҷодкорӣ, илму олимӣ, ҳодими давлатӣ буданро хуб ҷашида,

мавқеи одаму одамгариро аз даст надода, ҷеҳраи илми олимиро пайгирона ҳифз карда, ҳастии ҳудро ба инкишофи конституционӣ ва илми ҳуқуқи конституционӣ баҳшидаанд, ки барои далели ин суханҳо бâъзе нуқотро меорем, онҳо гуфтаҳои моро ба исбот мерасонанд.

Ёдоварӣ менамоем, ки бâъзе асарҳои бунёдии эшон дар рушду такомули илми ҳуқуқи конституционӣ асарҳои беҳамто буда, онҳо дар навиштани рисолаҳои илмии номзадӣ, докторӣ ҳело васеъ истифода мешаванд ва ҳатто китоби рӯйизими корманди мақомоти давлатӣ — вакiloni парлумон, вазiron, судяҳо, комиссияҳои гуногуни ҳуқуматӣ, парлумонӣ ва дигар ҳаводорони ҳуқуқи конституционӣ, ҳуқуқи инсон ва соҳаҳои дигари ҳуқук мебошанд.

Аз ҷумла, 1) «Шаҳсият: ҳуқук ва вазифаҳои ў», 1985; 2) «Ҳуқуқи озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд», 1997; 3) «Конституционно-правовые проблемы развития Республики Таджикистан (1992-1998)», 1998; 4) «Интихобот ва парлумони ҶТ». 2001; 5) «Укрепление государственности и формирование гражданского общества в Таджикистане», 2003; 6) «Конституционно-правовой статус некоммерческих организаций в Республике Таджикистан», 2006 ва нашри дуоми он соли 2011 (дар ҳаммуаллиф бо дотсент X. Ойев); 7) «Нақши Конституции дар бунёди давлатдории миллии тоҷикон», 2011; 8) «Конституционное право Республики Таджикистан», 2011 (дар ҳаммуаллиф бо Диноршоев А., Сафаров Д.; 9) «Ҳуқуқи конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон», 2012; 10) Ҳуқуқи конституционии Ҷумҳурии Тоҷикистон. Китоби дарсӣ. Нашри чорум, 2017; 11) Масоили ҳуқуқи давлатӣ дар бунёди Тоҷикистони мусир, 2018 (дар ҳаммуаллиф); 12) Масоилҳои актуалии ҳуқуқи парлумонии Тоҷикистон, соли 2019 ва ғайра.

Садҳо мақолаҳои илмӣ-оммавӣ эҷод намуданд, ки мазмуну муҳтавои онҳо дар маҷмӯъ, аз он гувоҳӣ медиҳанд, ки эшонро бо асосҳои зерин метавон бунёдгузори илми ҳуқуқи конституционии мусири тоҷик номид:

1) Дар асарҳои худ (китобҳои дарсӣ, вasoити таълимӣ ва барномаҳои таълимӣ) ғояҳои асосии ҳуқуқи конституциониро ҳамчун соҳаи ҳуқуқ ва илми ҳуқуқшиносӣ собит соҳтаанд;

2) Дар китобҳои дарсӣ ва барномаҳои таълимӣ низом ва ҷои соҳаи илми ҳуқуқи конституциониро дар замони мусир муйян кардаанд, ки ҳамаи устодони кафедра ва давлатшиносон эътироф менамоянд ва пайравӣ менамоянд;

3) Қонуниятҳои рушди ислоҳоти конституциониро дар ҳама шаклҳои зуҳуроташ дар давраҳо ва зинаҳои гуногуни шароити рушди иқтисодию иҷтимоии Тоҷикистон аз лиҳози илмӣ ошкор ва асоснок намудаанд;

4) Ҷавҳари таҳлилҳои устодро ҳуқуқ, озодӣ ва вазифаҳои асосии инсон ва шаҳрванд ташкил медиҳанд, ки таснифот ва тарзу усуљҳои кафолати таъмини онҳоро аз нуқтаи назари илмӣ исбот намуданд;

5) Дигар самте, ки фаъолияти илмӣ-тадқиқотии эшонро ташкил медиҳад, ин асоси конституционии ташкил ва фаъолияти мақомоти ҳокимияти давлатӣ дар Тоҷикистон мебошад, ки мабдай таҳлили ин самтро намудҳо, низом ва таснифи мақомоти ҳокимияти давлатӣ, тарзҳои ташкилдӣ, ҷои низоми интихобот дар ташкили мақомоти

таъмини ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд мебинанд.

Агар мо ба мавзӯю муҳтавои асарҳо, мақолаҳои илмии устод назар қунем, он ба баҳре монанд аст, ки таҳлилқунандада ба он мисли моҳӣ ғарҷа зада, аз он накҳати илмӣ бардошта, «қишиғӣ»-и ў ба уқёнусҳо насими баҳории қонуну қонунияти конституционӣ, файзи сулҳу субот, оромӣ ва ваҳдати Тоҷикистонро мебарад.

Дар охир, каминай камтарин ҳамҷун шогирди устод шаҳсият ва сифатҳои қасбӣ ва илмии мавсӯфро дар ҷониб сатре меҳоҳам иброз намоям:

**Баҳори умри 80-ат муборак!
Дари умри 90 солат муборак!
90 - сола шавӣ, эй марди фозил,
Фазилатҳои 100 солат муборак!
Саропо оламу одам шинохтӣ,
Шиносоии ин олам муборак!
Рисолат пеша кардӣ одамиро,
Сиришти ин рисолат ҳам муборак!**

**Ният дар дил тавофи
Каъба доштӣ,
Мурури Ҳаҷ кудум бар
Хона доштӣ,
Дили ҳудро ба сангӣ Каъба софӣ,
Ибодат дар Ҳарам дар ид муборак!**

**Ҳамеша бо тамаъ бо илм битоҳтӣ,
Биное то саранҷоме бисозӣ,
Бисоҳтӣ ту биное аз ҳақиқат,
Саранҷоми сару корат муборак!**

**Нагаштӣ бо рисолат дар қифоят,
Рисолат дар кафолат аст қифоят,
Нагунҷад дар замират ҳеч ботил,
Задӣ бар бод ту ботилро, муборак!**

**Ба нафрат ту назар дорӣ
ба мансаб,
Агар мансаб бувад оғози шуҳрат.
Сарафrozӣ на дар мансаб,
на дар шуғл,
Сарафrozӣ ба пиндор аст,
муборак!
Биёфтӣ ин рисолат дар ҳама ҷо,
Рисолатҳои афрозат муборак!**

**Холмаҳмад ОЙЕВ
дотсенти кафедраи ҳуқуқи
конституционӣ**

ЧАХОНИ МОДАР

**МОДАР БУНЁДИ ҲАЁТ,
САРЧАШМАИ ЗИНДАГӢ
ВА АТОКУНАНДАИ
БУЗУРГТАРИНУ
ҲИММАТТАРИН
ЧИЗИ ДУНЁ – ИНСОН
АСТ.**

Вақте мо ин калимаро ба забон мегирем ба чахоне ворид мешавем, ки ягон сухангӯ то ба хол кудрати бар рӯи авреки сафед овардани зебоихо ин чахонро накардааст. Бо вучуди ин, суханварони ҳамаи халқу миллатҳо аз сидки дил кӯшидаанд, ки бехтарин ифода, бузургтарин каломро дар тавсифи модар истифода баранд. Бузургии модар то ба дараҷае ҳаст, ки агар онро мо ба таври дигар гӯем, бидуни мавҷудияти он чаҳон чун “ангуштаре буд бе нигин”. Дар ҳақиқат модар симои пурнури хонавода, маркази меҳр, намояндаи ишқ, намоёнгари покӣ, намунаи муҳаббат, дӯстӣ ва ҷашмаи бахшиш аст.

Дар эҷодиёти шоирон ва устодони назми тоҷик Абулқосим Лоҳутӣ, Мирзо Турсунзода, Бокӣ Рахимзода, Сайдалӣ Вализода, Ҳабиб Юсуфӣ, Мирсаид Миршакар, Мӯъмин Қаноат, Лоиқ Шералий, Бозор Собир, Абдумалик Баҳорӣ ва дигарон тасвири корномоҳо, баҳти баланду ифтиҳор ва шуҳрату шарафи модар яке аз ҷойҳои намоёнро ишғол менамояд.

Воқеан ҳам, модар толеи баланду баҳти фирӯз дорад. Ӯ хушбахтии худро чун модар пеш аз ҳама дар тарбияи фарзанди бовафои халқу қишвар мебинад.

Маҳз бо сарварии модари хуб – ба ақидаи Лоҳутӣ дар чаҳон комрон ва хушбахт зиндагӣ кардан мумкин аст:

**Бе модари хуб комрон натвон зист,
Он кас, ки бувад мункири ин
маъни кист?**

Ё ин ки Лоиқ Шералий модарро «гули аввалбаҳор», «сарҷашмадор», «хушназар», «мушти пар», «сиришти меҳр», «сафои бомдод» мегисобад:

**Модари хушназарам, ҳар назарам
ҳаддии туст,
Асаре дорам гар, он асарам
ҳаддии туст.**

Агар мо саҳифаҳои таърихи миллати тоҷикро варагардон кунем воқеан ҳам мебинем, ки модари тоҷик чи корномоҳое нишон додааст. Кудрат ва тавоноии модари тоҷик пеш аз ҳама, дар он аст, ки барои халқи тоҷик бехтарин фарзонафарзандонро чун Рӯдакиу Фирдавсӣ, Саъдию Ҳофиз, Инби Сино, Умари Хайём, Ҷалолиддини Балҳӣ, Абӯрайхони Берунӣ, Аҳмади Дониш, Садриддин Айнӣ, Мирзо Турсунзода, Бобоҷон Гафуров ва садҳо шаҳсиятҳоеро эҳдо намуда, дар домани муҳаббати поки худ парварида, ба хизмати башарият раҳсипор гардонидааст. Дар баробари ин, модар на танҳо дар меҳнати осоишта, балки дар майдони ҷанг барои дифои Ватан, баробари падару бародарон,

ёру дӯстони худ силоҳ ба даст гирифта ҷангид.

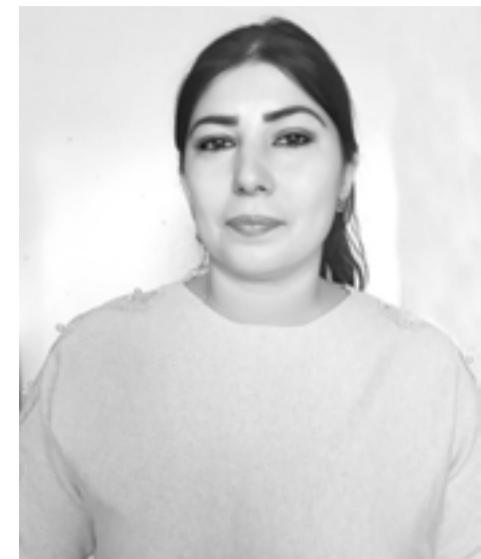
Агар ба ҳаёти имрӯза назар афкам, модар чун узви баробарҳуқуки ҷамъият дар тамоми соҳаҳои ҳаёт чун истехсолкунандай неъматҳои моддӣ номдору сарбаланд аст.

**ИМРŪЗ МОДАР
СИЁСАТМАДОР,
МУАЛЛИМА, ДУХТУР,
СОХТМОНЧӢ,
РОНАНДАЮ
БОФАНДА,
ФУРӯШАНДА,
ХУЛОСА, ЧУН
МАРДОН ДАР ҲАЁТИ
ЧОМЕА САҲМИ
БОСАЗОЕ
МЕГУЗОРАД.**

Дар ҳақиқат ҳар қадаре, ки меҳру муҳаббат, ғамхорӣ, самимијат ва зебоиҳои модарро тасвир кунем кам аст. Зоро мо наметавонем бузургии модарро то ба андозаи зарурӣ тасвир кунем. Бузургии модарро аз он лаҳзаҳо, ки аввалин маротиба ба мо суруди «Алла» меҳонад ҳис мекунем.

**МОДАР
МУҚАДДИМАИ
ЗИНДАГӢ ВА
САРЧАШМАИ
ХУШКНАШАВАНДАИ
ҲАЁТ АСТ.**

Дар яке аз баромадҳояшон Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон аз бузургии мо-

Сафергул ШОҚУЛОВА
ассистенти кафедраи ҳуқуқи судӣ
ва назорати прокурорӣ

дар васф намуда, ҷунин қайд мемоянд: «Модар азиҷтарин вучуди рӯи замин мебошад ва зиндагӣ аз нафаси гарми ӯ оғоз мегирад. Мо вучуди муқаддаси модарро аз

МОДАР ТУ БУЗУРГӢ

Модар ғаҳвораву оламро бо ҳам мепайвандад, рисолати пурзахмати парвариши наслҳоро ба дӯш қашидা, бо сиришту замири покаш барои ҳастии фарзанд, ободии хонадон ва осоиши ҷомеа талош менамояд.

Эмомалӣ РАҲМОН

Бе офтоб ғулҳо намешукуфанд, бе муҳаббат хушбахтӣ нест, бе зан ишқ нест, бе модар шоир нест, қаҳрамон ҳам нест. Тамоми ифтиҳори дунё аз модарон аст.

А.М. ГОРКИЙ

Як модари хуб ба сад устод ва омӯзгор мearzad.

Чорҷ ҲЕРБЕРТ

Ҳеч атргуле ранг ва зебоии модарро надорад.

Эрнест ҲАМИНГВЕЙ

Ризоияти Ҳудованд дар ризоияти падару модар ва ҳашми ӯ дар ҳашми онҳост.

Паёмбар (с)

Тору пуди модарро аз меҳру бофтаанд.

Ролф Волду АМРСОН

Ҳеч гоҳ дар зиндагӣ наметавонед муҳаббатеро бехтар, хубтар ва воқеитар аз муҳаббати модари хуб ёбед.

Хоноре де БАЛЗАК

Қалби модар зеботарин ва ҷо-видонатарин ҷойгоҳи фарзанд аст, ҳатто дар рӯзгоре, ки мӯйҳои фарзанд сафед шуда бошад.

СТАФР

Модарон ҳамеша мебахшанд ва ғӯё барои ҳамин ба дунё омадаанд.

А. ДЮМА

Модар ҳатто пас аз марг ҳам модар ва муқаддастарин мавҷудоти зиндаи ҷаҳон аст.

КОЛОРЕЗ

**Тахияи
Савлат ИЗАТУЛЛОЗОДА**

аввалин лаҳзаҳои ҳаёт то дами во-пасин фаромӯш намекунем, ҷун ӯ ҳангоми шодию нишот ва ғаму андӯҳи зиндагӣ ҳамеша ҳамроҳи мост».

**Зан набошад, зебу зиннат нест
дар маъвои мо,
Ҳуш дар сар, равшани дар
дидай бинои мо.
Зан набошад, нест дар рӯи
замин нақши ҳаёт,
Дон, ки бе зан то абад дар гил
бимонад пои мо!**

ПРОБЛЕМЫ ПРЕПОДАВАНИЯ ДИСЦИПЛИН ИСТОРИКО-ПРАВОВОГО ЦИКЛА

В последние годы несколько раз менялось название учебной дисциплины – История политических и правовых учений, История учений о праве и государстве, наконец сегодня наука названа История правовых и политических учений. А между тем, проблема заключается не в названии, а в сложностях преподавания, поскольку изложение материала в учебниках и учебных пособиях по прежнему основано на классовых позициях, хотя в первой теме Предмет и метод науки определенное место уделено параграфу Деидеологизация науки. История правовых и политических учений по-прежнему не приемлет новые подходы сообразно обществу рыночной экономики.

Вопрос о месте историко-правовых наук в системе юридического образования в настоящее время пребывает в состоянии некоторой неопределенности. По традиции эти науки продолжают числиться в, разряде фундаментальных. Фактически же им придается прикладное значение, отводится вспомогательная, по сути, общеобразовательная роль в деле подготовки юридических кадров.

В процессе бюрократического “переосмысливания” системы подготовки правоведов, выработки новых, образовательных стандартов наглядно продемонстрировано подлинное к ним отношение. В связи с некоторым пересмотром предметов преподавания в учебных планах юридических факультетов, на наш взгляд, именно дисциплинам историко-правового цикла не было оказано достаточного внимания. Что касается самого внедрения дисциплин, не имеющих причастности к праву, все это сильно смахивает на пресловутую камерализацию юридического образования 30-50-х годов XIX вв. России, которая изрядно застопорила его развитие. Пагубность этой сугубо бюрократической затеи немецкого происхождения со временем была осознана.

Ныне совершающееся “перетряхивание” исторически сложившейся системы юридического образования иначе не назовешь, как перестройкой ради самой перестройки. Налицо тяготение к весьма сомнительным зарубежным образцам при явном игнорировании выдержавшего испытание временем опыта российской дореволюционной юридической школы. Тем самым повторяются и связанные с его отрицанием ошибки советского периода.

Следует учитывать, что студенческую аудиторию на 99% составляют мусульмане, а потому платоновское положение об общности жен и детей в работе «Государство» вызывает не просто недоразумение, а ярость и омерзение.

Приходится объяснять, что Платон (427-347г д.н.э.) жил в эпоху неустоявшихся семейно-брачных отношений, когда полигамия была обычным

явлением. Для убедительности, в качестве примера привожу из истории Египта, что правитель 18 династии фараонов Эхнатон своего сына Тутанхамона от жены Нефертити женил на одной из 6-ти дочерей от другой жены Кии, а на другой женился сам, дабы сохранить трон, таким образом, Тутанхамон одновременно был и сыном, и зятем Эхнатона (Мировая энциклопедия. Аванта полюс Астрель. М., 2008г. с. 383)

Говоря о предках таджиков китайские источники указывают «Жениться на своих сестрах». Таджики восточных и трудах исследователей. Душанбе, 2013.с.11)

Обратимся к истории правовых и политических учений эпохи Просвещения во Франции, Германии и Италии XVII-XVIII вв. Просветители вели борьбу с феодальной монархией, религиозной идеологией, освящавшей феодально-абсолютистский строй. Они выдвинули идею равенства против сословных привилегий, идею народного суверенитета монарха. Ими было разработано унаследованное от буржуазных мыслителей XVI-XVII вв. учение о естественном праве как о праве равных по природе людей; некоторые просветители обосновали не отчуждаемость естественных прав человека. Европейские просветители феодальный строй объявили неразумным, подлежащим замене строем «разумным», отвечающим естественному порядку. Никаких внешних авторитетов какого бы то ни было рода они не признавали. Религия, понимание природы, общество государственный строй – все было подвернуто жестокой и беспощадной критике; все должно было предстать перед судом разума и либо оправдать свое существование, либо отказалось от него.

Просветительство было одним из основных направлений в политической идеологии Франции XVIII вв. Оно выражало интересы третьего сословия, которое по своему классовому сословию было неоднородным. В него входили как буржуазия (крупная средняя и мелкая),

так и крестьянство, рабочие городская беднота и др. союз различных слоев третьего сословия против феодализма был непрочным и носил временный характер. В нем также разгорелась классовая борьба, которая развернулась с особой силой в период французской буржуазной революции 1789-1794 гг.

К просветителям относились Вольтер, Монтескье, французские материалисты и ряд других мыслителей. В политических взглядах этих мыслителей имеются значительные различия, но одно общее объединяет их всех – это борьба с феодализмом. С какими чувствами должно встретить аудитория политico-правовых взгляды Вольтера, который считал, что социальное зло коренится в отсутствии проповеди и невежестве, которое стремится сохранить церковь, чтобы легче было обмануть народ. Главную свою задачу Вольтер видел в борьбе против католической церкви и выдвигает лозунг: «Раздавите гадину!» имя Вольтера, его передовые идеи дороги всем прогрессивным силам. «Вспомните, – говорил Р. Ролан старый лозунг Вольтера: «Раздавите гадину!» и применяйте его к современным гадам».

Передовое человечество знает Вольтера, но какая реакция может следовать в ответ этой позиции Вольтера-безбожника? У студента возникает вопрос, а нужен ли нам такой предмет? Необходимо учитывать довольно низкий уровень базового образования, борьбу религий и неуклонное влияние религиозного сознания на молодежь и другие факторы, меняя ракурс изучения данного предмета.

Возникает вопрос: пережили ли предки таджиков эпоху Просвещения? Ведь на территории исторического Таджикистана были разработаны мировоззренческие основы и основные подходы к познанию политico-правовой действительности наряду с философией, теологией, исмаилизмом, суфизмом, поэзией. В связи с энциклопедичностью знаний того периода государ-

Галина АЗИЗКУЛОВА
доцент кафедры теории
и истории государства
и права

дах занимал должность налогоборщика в г. Тусе. Низам-ал-мульк вначале, как и отец, поступил на службу к Газневидам, потом к Сельджукидам в качестве дабира (секретаря), а в 1063 г. был назначен визирем. Захири был дабиром и заведовал канцелярией при Рукнидине Масуде Карабаниде. Кайковус восемь лет в Газне надимом султана Мавдуда (внук султана Махмуда). Может корни современного чинопочитания и стремлению к должности уходят в историю раннесредневековую? Возникает много подобных вопросов типа: не устарело ли понятие «Просветительство» в западноевропейском значении, было ли оно в нашей истории политico-правовой мысли, мы, не пережившие буржуазный способ производства, остались непросвещенными? Просвещение у нас было своеобразным? Правомерен вопрос о длительной стагнации учений о праве и государстве, якобы даже при советской власти, используя красные звезды Героев труда соответствующую эпохе атрибутику социализма, наше сознание продолжало быть феодальным? И поскольку мы не можем жить в других условиях, кроме как при феодалме, следуя формационному подходу к классификации государства и права мы переживаем переходное государство но нефеодальные общественные процессы, а следовательно соответствующий тип государства и права. Другой проблемой является преподавание политico-правовых взглядов Ф. Ницше (1844-1900), которые долгие годы назывались антидемократическими националистическими и расистскими. Дело в том, что в работе «Так говорили в Заратустре» проповедь ницшеевского Заратустры о сверхчеловеке, внешне порою имеющая анархистское звучание, по существу направлена против либеральных и демократических концепций морали, культуры, общества и государства. Современность, по представлениям Ницше принадлежит черни, поэтому всесторонняя критика современности (в том числе современного государства и права, власти и политики) пересмотр всех существующих ценностей, новое воспитание человечества рассматриваются им в качестве необходимого момента движения к грядущему строю новой аристократии...

КАМОЛОТИ КАФЕДРАИ

Тавре дар шумораи пешин иброз доштем, дар сохтори факултети хукуқшиносӣ ёздаҳ кафедра таъсис дода шудааст, ки нақши ҳар яки онҳо дар ҳаёти факултет назаррас мебошад. Бо максади ошной пайдо намудан аз ҳаёту фаъолият ва дастовардҳои онҳо идораи рӯзномаи «Минбари хукуқшинос» тасмим гирифтааст, ки дар ҳар шумораи худ доир ба таърихи пайдоиш, фаъолият, ҳайати устодон ва дастовардҳои кафедраҳои алоҳида маълумоти мушаххас пешниҳоди хонандай закӣ гардонад. Дар ин шумора тасмим гирифтем доир ба ҳаёт, фаъолият ва дастовардҳои кафедраи хукуқи граждани маълумоти амиқ манзури хонандай азиз гардонем.

Кафедра соли 1949 ташкил ёфта, зиёда аз 70 сол мешавад, ки барои инкишофи илми хукуқи граждани дар Тоҷикистон саҳми босазои худро мегузорад.

Кафедра чун заминай асосии инкишофи илми хукуқи граждани Тоҷикистон баромад намуда, дар омода намудани ҳазорҳо хукуқшиносон, ки имрӯз дар соҳаҳои гуногуни иктисолиди мамлакат фаъолият менамоянд, саҳми арзандай худро гузоштааст. Бинобар ин, таъсиси кафедраи хукуқи граждани дар факултети хукуқшиносии Доғишгоҳи давлатии Тоҷикистон ба номи В. И. Ленин (холо Доғишгоҳи миллии Тоҷикистон) воеан, рӯйдоди нихояти муҳимми таъриҳӣ буд. Чунин амали нек ва асосноки давлати Шӯравӣ барои илмҳои хукуқшиносӣ, сивилистикаи тоҷик ва таълимoti хукуқӣ заминai боэъти мод гузошт. Ин донишу малакаи касбӣ имрӯзҳо ба ҷониборӣ ва амалӣ намудани сиёсати давлатии Эмомали Рахмон – Асосгузори сулҳо ваҳдати миллӣ, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон равона шудааст. Суханҳои Президенти кишвар дар Паёми навбатиашон «Дар бораи самтҳои сиёсати доҳилӣ ва хориҷии ҶТ» ба аъзоёни Мачлиси миллӣ ва вакiloni Мачлиси наਮояндагон аз 26 декабря соли 2018, оид ба: «Таҳқим баҳшидани иқтидори илми кишвар, ҷорӣ кардани ихтироот дар истеҳсолот, устувор гардонидани пояҳои моддиву техникии мусассаҳои таълимӣ, баланд бардоштани сифати таълим

дар ҳама зинаҳои таҳсилот, ҷалби боз ҳам васеи истеъодҳои ҷавонон ба омӯзиши технологияҳои мусоир ва корҳои эҷодиву техники вазифаҳои муҳимтарини соҳаҳои илму маориф мебошанд», масъулияти кафедраи хукуқи гражданиро душанд гардонид.

Нахустин мудири кафедраи хукуқи граждани, доктори илмҳои хукуқшиносӣ, профессор, Ҳодими шоистаи илми Ҷумҳурии Тоҷикистон В.И. Коретский (солҳои 1954-1968) буданд.

Мавсуф дар ҷодаи илмҳои хукуқшиносӣ назаррас намудаанд, сарварии минбаъдаи кафедраро олимони наਮоён докторони илмҳои хукуқ, профессорон Е.Н. Яковлева (солҳои 1968-1972), В.А. Ойген-

зихт (солҳои 1976-1980) ба зимма доштанд. Роҳбарии кафедраро солҳои 1972-1976, 1980-2006 узви вобастаи Академияи илмҳои ҶТ, доктори илмҳои хукуқшиносӣ, профессор, Хукуқшиноси шоистаи ҶТ, Арбоби илм ва техникии ҶТ О.У. Усмонов бар ӯзда дошта, барои рушди кафедра ва илмҳои хукуқӣ дар Тоҷикистон саҳми арзандагоҳ гузоштаанд. Доктори илмҳои хукуқшиносӣ, профессор Тағойназаров Ш.Т. солҳои 2006-2010 роҳбарии кафедраро ба ӯзда доштанд. Шахсони маъруфи болозикр на танҳо ташкилотчиёни босалоҳияти соҳаи илм ва маориф, балки соҳибони мактабҳои илмӣ буданд. Масалан, мактаби илмии Очилбой Усмонов дар марҳилаи қаблаз истиқлолият ва ҳам дар замони Истиқлолияти давлатӣ яке аз мактабҳои самаронаки илми хукуқшиносӣ ба шумор мешавад. Зери роҳбарии Очилбой Усмонов Раиси Суди конституционии ҶТ, академики Академияи илмҳои ҶТ, доктори илмҳои хукуқ, профессор Махмудзода М.А., Вакили Мачлиси наმояндагони Мачлиси Олии ҶТ, доктори илмҳои хукуқ, профессор Муртазозода Ч.С., номзади илмҳои хукуқ Шоҳмажмадов Б.А. рисолаҳои илмии худро дифоъ кардаанд. Баъди роҳбарии В. Гранберг, А. Касаткин, Ш. Розиков, Р. Гимпелевич, Очилбой Усмонович панҷумин деҳқани факултети хукуқшиносии доғишгоҳ (солҳои 1975-1981) буд.

Мактаби илмии Ш.Т. Тағойназаров дар рушди хукуқи граждани ҳамчун таълимот ва дониш саҳми арзишманд дорад.

Устод аъзои гурӯҳи корӣ оид ба таҳрири нави Ко-декси граждани ҶТ буда, барои такмили механизми ташниими хукуқӣ-граждани масъалаҳои хукуқҳои шаҳсии гайримолумлӣ заҳмат қашдаанд. Тахти роҳбарии ӯ шоғирдонаш: доктори илмҳои хукуқ, профессор Бобоҷонзода И.Х., дотсентон Расулов Б.Р., Курбонов К.Ш., Курбонов К.Б., Каримзода Ш.К.,Faффорзода И.Ғ., Қодирзода Т.Қ. рисолаҳои илмии худро дифоъ кардаанд.

Аз 3 январи соли 2011 инҷониб вазифаи мудири кафедраи хукуқи гражданиро доктори илмҳои хукуқшиносӣ ба шумор мешавад. Зери роҳбарии Очилбой Усмонов Раиси Суди конституционии ҶТ, академики Академияи илмҳои ҶТ, доктори илмҳои хукуқ, профессор Махмудзода М.А., Вакили Мачлиси наມояндагони Мачлиси Олии ҶТ, доктори илмҳои хукуқ, профессор Муртазозода Ч.С., номзади илмҳои хукуқ Шоҳмажмадов Б.А. рисолаҳои илмии худро дифоъ кардаанд. Баъди роҳбарии В. Гранберг, А. Касаткин, Ш. Розиков, Р. Гимпелевич, Очилбой Усмонович панҷумин деҳқани факултети хукуқшиносии доғишгоҳ (солҳои 1975-1981) буд.

маориф ва илми ҶТ мебошанд. Зери роҳбарии ӯ Қурбонализода Н.Ш., Қосимов Ф.А., Ҷалилиён Ф.А., Ризоева С.К., Мавлоназаров О.А. ва Саидов Ҳ.М. рисолаҳои илмии худро дифоъ кардаанд.

Кафедра дар худуди ҷумҳурӣ ва берун аз он обрӯю ҶТ ҷондӣ мешавад. Имрӯз дар кафедраи хукуқи граждани ҷунин олимони намоёни Ҷумҳурии Тоҷикистон ба монандӣ: Академик Махмудзода М.А., профессорон Faюров Ш.К., Тағойназаров Ш.Т., Муртазозода Ч.С., дотсентон Ҳиматов Ҳ.Н., Курбонов К.Ш., Курбонов Қ.Б., Faффорзода И.Ғ., Қосимов Ф.А., Қурбонализода Н.Ш., асистентони кафедра Саидов Ҳ.М., Соҳибов М.М., Ҳочамуродов Д.Г., Бобоҳонов Ҳ.З., Махмудов Р.Н., Чураев А., Султонова Д.Ш. ба фаъолияти илмӣ-омӯзгорӣ машғуланд. Ҳамзамон кафедра ба тарбия намудани кадрҳои ҷавони омӯзгорӣ ва омода намудани олимони ҷавон аҳамияти хоса медиҳад.

Сол то сол дар кафедраи хукуқи граждани номгӯи фанҳои таълимӣ ривоҷ дода мешаванд. Ҳоло дарсхои лексионӣ ва семинарӣ аз фанҳои зерин баргузор мегарданд: Хукуқи граждани қисми 1; Хукуқи граждани қисми 2; Хукуқи моликияти зехнӣ ва мерос; Хукуқи римӣ; Хукуқи оилавӣ.

Дар курсҳои 1-4 ихтисоси назди кафедраи хукуқи граждани (Хиғзи хукуқии моликияти зехнӣ)

ХУҚУҚИ ГРАЖДАНИЙ

ва курси 1-магистр фанҳои «Проблемаҳои хуқуки моникияти зехнӣ ва мерос», «Проблемаҳои хуқуки моникияти саноатӣ», «Хуқуки муаллифӣ» ва монанди инҳо таълим дода мешаванд.

Қисми асосии фаъолияти кафедраро мукаммалгардонӣ ва такмилдии чараёни таълим ташкил медидад. Масъалаҳои ба такмилдии чараёни таълим вобаста, ба монанди: услуби гузаронидани дарсҳои лексионӣ ва семинарӣ, тартиби қабули санчиш ва имтиҳонҳо, пешбуруди корҳои инфиродӣ бо до нишҷӯён, ташкил ва гузаронидани маҳфилу коллоквиумҳо, гузаронидани санчишҳои даврагӣ муттасил тақмил дода шуда, зери назорати мудири кафедра, садорати факултет ва инчунин раёсати таълим қарор дорад.

Самаранокии натиҷаи чараёни таълим аз заманаи моддию техникии кафедра вобастагии қалон дорад. Бояд тазаккур дод, ки дар назди кафедраи хуқуки гражданий кабинет бо маводҳои таълимии зарурӣ ҷизозонида шуда, амал мекунад, ки барои баланд бардоштани савияи донишҷӯён мусоидат менамояд. Бояд гуфт, ки тамоми чараёни таълим ва фаъолияти илмӣ-омӯзгории устодони кафедра дар асоси нақшашо ба барномаҳои таълимӣ ба роҳ мондашуда, иҷрои онҳо зери назорати мудири кафедра қарор гирифтааст. Бо ин мақсад, дар кафедра дафтари қайди дарсҳои лексионӣ ва семинарӣ ташкил гардида, дафтари

қайди рӯзҳои навбатдории устодон ва дафтари қайди сабакгардонӣ мавҷуд аст.

Кафедраи хуқуки гражданий корҳои илмӣ-таҳқиқотии худро дар асоси нақшай корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ барои солҳои 2016-2020, таҳти унвони «Масъалаҳои асосии предмети танзими хуқуки гражданий» амалӣ намуда, дар ин самт ба дастовардҳои муайянӣ илмӣ ва таълимӣ ноил гардидааст. Роҳбари илмии иҷрои нақшай корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ кафедраро барои солҳои 2016-2020 доктори илмҳои хуқуқ, профессор, мудири кафедраи хуқуки гражданийFaюров Ш.К. ба ухда дорад.

Аъзоёни кафедра ҷанбаҳои гуногуни хуқуки хусусии римӣ, хуқуки гражданий, хуқуки оиласӣ, хуқуки иттилоотӣ, хуқуки моникияти зехнӣ ва хуқуки манзилро таҳти таҳқиқоти илмии худ қарор дода, ба натиҷаҳои назаррас ноил шуданд.

Айни замон дар кафедра 14 нафар кормандони асосӣ (штатӣ) ба фаъолияти таълимӣ вобаста мебошанд. Аз онҳо 4 нафар профессор, 4 нафар дотсент, 2 нафар номзади илмҳои хуқуқ ва 4 нафар ассистент мебошанд.

Як нафар аъзои кафедра нафакагир буда, дигар аъзои кафедра ҷавонон мебошанд, ки сини миёнаи онҳо 30 сола мебошад. Дар кафедра 8 нафар аспирант ва 4 нафар унвонҷӯй ба корҳои илмӣ-таҳқиқотӣ машғул мебошанд.

Устодони кафедраи хуқуки гражданий Saидов X. M., Соҳибов M. M., Махмудов R. N., Xочамуродов D. G. ва Бобоҳонов X. Z. сарпарастони гурӯҳҳои академии донишҷӯёни факултет мебошанд. Онҳо кори сарпарастиро дуруст ба роҳ мондаанд. Чорабинҳои гуногуни маърифатию фарҳангиро мегузаронанд. Дар ободии қитъаи замини ба донишгоҳ ва факултет вобасташуда, сухбатҳои телевизионӣ, радиоӣ, химояи манфиатҳои давлатӣ дар интернет аз ҳар ҷуна иттилооти бад ва заرارрасон ва дигар ҷорабинҳои мухим иштирок мекунанд.

Заминаи таълимии кафедра барои кафедра аҳамияти қалон дошта, аз қитобҳои дарсӣ, монографияҳо, барнома, нақшоҳои таълимӣ ва дигар маводҳои таълимӣ иборат аст. Вобаста ба фанҳои кафедра донишҷӯён пурра бо барномаҳои таълимӣ ва бо қитобҳои дарсӣ таъмин шудаанд. Аз ҷониби устодони кафедраи хуқуки гражданий чунин қитобҳо ва ҷасоши таълимӣ интишор шудаанд: Хуқуки гражданий. Қисми 1:

қитоби дарсӣ / зери таҳрири узви вобастаи Академияи илмҳои ҶТ, профессор О.У. Усмонов. - Душанбе: «Матбуот», 2001; Хуқуки гражданий. Қисми 2: қитоби дарсӣ/зери таҳрири узви вобастаи Академияи илмҳои ҶТ, профессор О.У. Усмонов. - Душанбе: «Амри илм», 2003; Хуқуки гражданий ҶТ. Қисми 1. // Муҳаррирони масъул: доктори илмҳои хуқуқ, профессор, мудири кафедраи хуқуки гражданий Faюров Ш. К., номзади илмҳои хуқуқ, дотсент Сулаймонов Ф. С. - Душанбе: «Эр-граф», 2013;

Хуқуки гражданий. Қисми 2. Қитоби дарсӣ. // Зери таҳрири доктори илмҳои хуқуқ, профессор Faюров Ш. К., номзади илмҳои хуқуқ, дотсент Сулаймонов Ф. С. - Душанбе: «Эр-граф», 2014; Хуқуки гражданий. Қисми 2. Қитоби дарсӣ. // Зери таҳрири доктори илмҳои хуқуқ, профессор Faюров Ш. К., номзади илмҳои хуқуқ, дотсент Сулаймонов Ф. С. - Душанбе: «Эр-граф», 2015; Хуқуки гражданий. Қисми сеом. Қитоби дарсӣ / зери таҳрири Ш.Т. Тағойназаров. Душанбе: «MegaPrint». - 2014; Хуқуки римӣ: воситаи таълимӣ / Мураттин: Аҳмадҷонов И.Ф., Бадалов Ш.К., Ҳиматов Ҳ.Н. Душанбе: «Эр-граф», 2014; Курбонов К.Ш. Хуқуки гражданий. Қисми 1. Қитоби дарсӣ. Душанбе: «Эр-граф», 2014; Муртазоқулов Ҷ. С. вакофи таълимии «Хуқуки гражданий. Қисми 1. Маҷмуаи масъалаҳо». - Душанбе, ЭР-Граф, 2015; вакофи таълимии «Хуқуки гражданий. Қисми 2. Маҷмуаи масъалаҳо». Душанбе, ЭР-Граф, 2015, нашри дуюм бо иловаҳо; Курбоналиев Н.Ш. вакофи таълимии «Хуқуки манзил» / зери таҳрири профессор Faюров Ш.К. - Душанбе, 2015; Махмудзода М.А., Ҳудоёрзода Б.Т. қитоби дарсии «Хуқуки оиласӣ».

Чумхурии Тоҷикистон - Душанбе: «ЭР-граф», 2015; Faюров Ш.К., Расулов Б.Р., Каримзода Ш.К., Faффорзода И.Ф., Қосимов Ф.А. Хуқуки моникияти зехнӣ ҶТ: воситаи таълимӣ / зери таҳрири профессор Faюров Ш.К. - Душанбе, 2015; интишор гардианд.

Дар назди кафедраи хуқуки гражданий маҳфили илмии донишҷӯён бо номи «Хуқуки маданий» таъсис дода шудааст ва он тиблиқи нақшай тасдиқшуда, бо иштироки донишҷӯён ва устодон на камтар аз як маҷотиба дар як моҳ ҷаласаи худро мегузаронад. Мудири кафедра аз ҳисоби унвонҷӯй, аспирантон ва до нишҷӯёни фабулу аълоҳон маҳфили инфиродии худро ташкил намудааст ва тиблиқи нақшай тасдиқнамудаи са-

дорати факултет фаъолият дорад. Мудири кафедра маҳфили инфиродии «Дониш ва муҳаққиқи ҷавон» дошта, тамоми кормандони илмии кафедра тиблиқи нақшай баргузории ҷаласаҳо, ки аз ҷониби декани факултет муҳттарам Раҳмон Дишод Сафарбек тасдиқ шудааст, бо гузориши илмӣ дар он суханронӣ мекунанд.

Яке аз нишондҳаҳои мухимми кафедраи хуқуки гражданий дар даҳсолаи охир, ин бо Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 07.08.2018, таҳти №1080, мудири кафедраи хуқуки гражданий бо унвони фахрии «Корманди шоистаи Тоҷикистон» ва нишони сарисинагии таҳти №2231 сарфароз шудаанд мебошад, ки дар маҷлиси тантанавӣ аз ҷониби худи Президенти ҶТ, Асосгузори сулҳои вахдати миллӣ – Пешвои миллат муҳттарам Эмомали Раҳмон супорида шуд (Шаҳодатномаи таҳти № 396).

Кормандони кафедраи хуқуки гражданий аъзои Шӯроҳои илмии Суди конституционии ҶТ, Суди Олии ҶТ, Маркази миллии қонунгузории назди Президенти ҶТ, Шӯрои олимии донишгоҳ ва Институти фалсафа, сиёsatшиносӣ ва хуқуки ба номи академик А.М. Баҳоуддинови Академияи илмҳои ҶТ мебошанд.

Яке аз дастовардҳои дигари кафедраи хуқуки гражданий дар соли 2018 ҷунун мебошад, ки дотсенти кафедра Faффорзода И.Ф., дар озмуни Ҷоизаи Исмоили Сомонӣ иштирок намуданд ва голиби он гардианд.

Бо назардошти дастовардҳои зикршуда, зарур мешуморем, ки барои ноил шудаанд ба муваффақиятҳои нав бештар сайъу қӯшиш намуданд лозим мебошад. Мувоғиқ ба дастовардҳои илми хуқукиносӣ барномаҳои таълимӣ таҷдиди назар карда мешаванд. Бо дарёftи бурсияҳо саити фаъолияти илмии кафедра ҷоннок шуда ва аложаҳои беруна васеъ мегарданд.

Умединорем, ки кафедра саҳми худро дар такмiliи қонунгузории ҶТ зиёд мегардонад. Бо донишҷӯён лексияҳои мухим ва ё лексия-бахсҳо гузаронда, ба ҷараёни баландшавии сифати таълим мусоидат мекунад.

Таҳияи
Шукрулло FAЮРОВ

ВАСОЯТ ВА ПАРАСТОРӢ

Комрон ФАРРОХЗОДА
денишҷӯи соли 3

Падидай васоят ва парасторӣ дорои таърихи дуру дароз мебошад, ки маншиа он аз хуқуқи хусусии римӣ сурат мегирад. Васоят бо максади таъмини манфиати гурӯҳи муайяни одамон, ки нигоҳдориву химояни молу мулк ва ғамхорӣ дар хусуси хуқуқҳои шахсони таҳти васоят бударо дар назар дорад. Васо-

ят ин низоми маҳсуси хуқуқӣ буда мутобики он як шаҳс васӣ имконияти ба ҷойи шаҳси дигар ва дар доираи манфиатҳои ўқабул намудани қарорро дошт. Дар хуқуқи хусусии Римӣ он бештар бо истилоҳи “муҳофизиidoravī” (Tutela) ифода мегардид.

Категорияҳои васояту парасторӣ дар хуқуқи хусусии Римӣ падидай шабех ба ҳисоб мерафтанд, ки тавассути меъёроҳои шабех ба низом дароварда мешуданд. Васӣ ва парастор ҳар ду ба манфиати шаҳси таҳти сарпарастии ҳуд қарордошта фаъолият менамуданд. Онҳо дорои хусусиятҳои ба ҳуд хосе мебошанд, ки аз ҳамдигар фарқ мекунанд, масалан: а) васоят барои хурдсолон (писарони то 14 сола ва дұхтарони то 12 сола) ва занҳо таъин карда мешуд. Васӣ аз рӯи конун танҳо он шаҳсе шуда метавонист, ки хешованди наздик аз ҳати авлодии падар бошад. Аммо мувофики Диғестҳои Юстиниан васӣ аз ҳати авлодии зан низ таъин шуда метавонист. Дар ҳолати аз ҷониби хешованди наздик пешниҳод карда нашудани дарҳост оиди васоят ўз аз хуқуқи талаби мерос маҳрум

мегардид. Васоят мумкин буд ҳам нисбати дұхтарон ва ҳам нисбати занон таъин карда шавад. Дар ҳолати дуюм ҳатман розигии дұхтар гирифта мешуд.

Васӣ хуқуқдошт, ки мустақилона аз номи шаҳси таҳти васоят қарор дошта аҳд бандад ё барои бастани аҳд ба шаҳс ичозат дихад. Парастор бошад, танҳо барои бастани аҳдҳо аз ҷониби шаҳси таҳти парастор қарор дошта ичозат медод. Ичозати парастор хусусияти расмӣ надошт ва метавонист дар ҳангоми бастани аҳд ва ё бевосита байди он баста шавад.

Вобаста ба таъин гардидан - ду намуди васоят ва парасторӣ аз ҳамдигар фарқ карда мешаванд: а) васоят аз рӯи васиятномаи таъини васоят тибқи васиятномаи падар сурат мегирифт; б) васоят аз рӯи конун - ҳар ҳолати мавҷуд набудани васиятнома мутобики конун хешованди наздик ва ё мерросӯрони наздики шаҳси таҳти васоят қарор дошта таъин карда мешуданд.

Васоят мумкин буд тибқи васиятномаи падар сурат гирад. Падар метавонист ҳам нисбати фарзанди таваллуднушуда ва ҳам

таваллуднушуда васоят намояд. Инчунин дар ҳолати пештар аз бобо вафот намудани падари онҳо метавонист, ки нисбати набера ва аберахои ҳуд низ васӣ таъин намояд.

Ҳангоми таъини васоят аз рӯи конун ҷунин шартҳо пешниҳод карда шуда буданд:

- шаҳсе таъин карда мешуд, ки синнаш ба 18 расидааст;
- ризоияти шаҳси ноболиғ гирифта намешуд;
- васӣ аз ҷониби преторе таъин карда мешуд, ки бо васӣ дар як маҳал истиқомат менамуд;
- васӣ бояд рафтори намунавӣ дошта бошад;
- ҳангоми таъини васоят мүқаррар намудани шарт ичозат дода намешуд;

Хулоса, категорияи васоят ва парасторӣ барои хифзи хуқуқу манфиатҳои шаҳсоне, ки таҳти он қарор гирифтаанд, нигаронида шуда буд ва он то ба ҳол мавқеи хуқуқии ҳудро аз даст надодааст. Баъакс, имрӯз дар конунгузории оилавӣ мавқеи он мустаҳкам гардида, аз як нигоҳ падидай барои чомеа зарурӣ ба ҳисоб меравад.

ФИРЕБИ ДӻСТ

ба шаҳри Москв ворид мешаванд, шиносномаҳояшонро гирифта, онҳоро ба як ҷангалзори номуайяне бурда, ба дасти Артур ном шаҳс месупорад. Ахорор ба дӯсташ Анвар мефаҳмонад, ки ин шаҳс сарвари шумост, шумо минбаъд дар дасти ин мард(Артур) кор мекунед. Онҳоро дар ҷангалзор ҷой карда, ҳуд барои идомаи корҳои ифротиаш раҳсипор мегардад.

Аз байн рӯзҳо, хафтаҳо ва моҳҳо мегузаштанд, на аз маош ва на аз Ахорор дараек набуд. Рӯзе Анвар ба назди Артур меравад ва маошашро талаб мекунад, аммо ин ҳама бе натиҷа буд. Ҷунки онҳоро на ба сифати корманд ба Русия бурдаанд, балки барои истифода дар хушнаватҳои ифротӣ-террористии давлатҳои Сурияви Ирок. Байди ду рӯзи талаби маоши кори аз ҷониби Анвар онҳоро ба мөшини боркаш савор карда, ба сарҳади Туркия мефиристанд. Аз Туркия бошад, онҳоро ба Сурия ворид мекунанд ва дар хонаи торике дароварда нигоҳ медоранд. Дар ин хона ғайри онҳо дигарон ҳам буданд. Анвар аз якеашон мепурсад: “Бародар мо дар кучоем?”. Он мард ҷавоб медиҳад: “Мо дар Сурия ҳастем”.

Байди ҷониби мактаби миёна Анвар ба бисёр бурдбориҳо ноил гардид. Дӯсташ Ахорор бошад, барои пайдо кардани кор ба Россия мераવад ва дар онҷо бо шаҳсоне шинос мешавад, ки мисли ҳудаш бадкирдор буданд. Ахорор бо ҳамроҳии онҳо ҷониби маротиба дар амалҳои террористӣ иштиrok кард. Байди ҷониби сол ў боз ба Ватан бармегардад ва он амалҳои ифrotgaronaashро дар ҷомеа идома медиҳад, то ки бо ин роҳ нағарони дигарро гумроҳ намуда, ба доми ҳуд афтонад. Ҳамин тавр, Ахорор дар назди ҳуд якчанд ҷавони тоҷикро бо роҳи фиреб ҷамъ намуда, онҳоро ба Россия мебарад. Дар байнин ҷониби ҷавонон дӯсти наздикаш Анвар ҳам буд. Вакте ки ҷавонони дар домағтида бо сарварии Ахорор

ки занҳоро мачбур месоҳтанд, то дар қӯҷаву бозорҳои шаҳр баромада, дар байни одамон ҳудро битарконанд. Агар ин корро иҷро намекарданд, фарзандонашонро дар наздашон мекуштанд. Модарон бошанд, барои марги фарзандонашонро надидан, ба ҷунин амалҳо даст мезаданд.

Ҳар задухурде, ки мешуд Анварро тарс фаро мегирифт, ҷунки ҷанг даҳшаттарин амал барои ў буд. Ҳамарӯза дар назди ҷашмони ў садҳо нафар ба ҳалокат мерасид. Анвар меҳост аз он ҷо ба Ватан баргардад лекин ин осон набуд. Дар қароргоҳ, ҳар рӯз ҳазорҳо одамонро мекуштанд. Садҳо одамонро дасту пой мебуридан. Ин ҳамаро Анвар бо ҷашми ҳуд мебинад. Дар яке аз муҳорибаҳои назди сарҳади байнин Туркия ва Сурия Анвар саҳт заҳмдор мешавад. Вакте ки ба ҳуш меояд мебинад, ки дар наздаш ба ғайр аз ҷасади одамон қасе нест. Анвар базӯр-базӯр аз ҷой ҳеста сарҳадро убур карда ба Туркия ворид мешавад ва бо мушкини зиёд ҳудро ба назди сафоратхонаи Ватан мерасонад. Вакте ки ўро кормандони сафоратхона мебинанд, ба қӯмакаш шитофтанд. Анвар чи қадар ҳурсанд мегардад ва ба ёдаш ҳамон Ватани зебову маҳбуб, тинҷу ором, орӣ аз ҳама қинаву адовант ва дорои сулҳу субот меояд. Ў ба кормандони сафоратхона дар бораи ҷониби гузашта нақл мекунад ва дар натиҷа Анварро ба Ватан равона месозанд. Анварро дар Тоҷикистон хеле ҳуб пешвоз мегиранд. Ҳангоми аз ҳавопаймо фурӯд омадан ў ба ҳоки Ватан саҷда меорад ва онро мебӯсад. Вакте сар боло менамояд одамон дар атрофи ў ҷамъомада ҳурсанд менамоянд,

Исмоилҷон КАРИМОВ
денишҷӯи соли 1 (ФХХ)

аммо дар байни ин одамон падару модари азизаш набуданд. Онҳо аз ғаму дарди зиёди фарзандашон ба олами ҳасти падруд гуфтанд. Ҳарчанд ҷои ҳурсандӣ буд барои Анвар, ки ба Ватани азиз баргаштааст, аммо ў бо сабаби фиреби дӯсти нобоб инсонҳои бениҳоят арзишмандаро дар зиндагӣ аз даст дод. Инсонҳое, ки ба даст овардани онҳо дигар имконнозӣ аст, инсонҳое, ки бо ҷой қадар азобу машакқат ўро ба дунё оварда ва ба ҷониби ҷавонон дастгире донанд. Аммо ҳамаи ин барбод раfta, барьакси ҳол шуд.

Аз ин рӯ, ҳар яки мо бояд фирефтаи шаҳсони дигар Nagarдем, маҳсусан дӯстони бадаҳлоку бадандеш. Ҷун дӯсти бо ин қабил афрод танҳо барои мо зарар меораду бас. Бузурге мефармояд:

**Эй бародар дур бош, аз ёр бад,
Ёри бад бадтар бувад, аз мори бад.
Мори бад танҳо туро бар ҷон занад,
Ёри бад бар ҷону бар имон занад.**

МОДАР ФАРИШТА БУД...

Сорбон ШЕРМУҲАММАДЗОДА
донишҷӯи соли 3

Яктост ба мо замину
яктост само,
Яктост ба зиндагонӣ
хуршед ба мо.
Моҳ аст агар ягона бар
чархи фалак,
Монанди Ватан ба мост
модар якто.

Модар қиматтарин неъмати дунё, сарчашмаи муҳаббати бекарон, химматбаландтарин шаҳс дар олами башарият аст. Маҳз меҳри бепоён ва навозиши гарми модар моро ба оламу одам ошно соҳтааст. Захмати шабонарӯзӣ, бедорхобӣ, пурбардорӣ ў танҳо ба худаш хос буда, касро ба хайрат меорад. Мо дар канори модар бо олами рангни кӯдакӣ ба воя мерасему аз ў дарси одамгирию ватандустиро меомузем. Канори модар худ мактаби аввалини хаёти мост.

Хастии худро ба фарзанд баҳшидани модар нишонаи меҳру муҳаббат ва самимияти хоссаи ў нисбат ба фарзанд аст. Ба чуз ў касе наметавонад нисбат ба фарзанд чунин муносибат намояд. Аз ин рӯ, модар фаришта аст, фариштаи рӯи замин.

Дар ин рӯзи бисёр фарахбахш тамоми модарони аизизро бо фаро расидани 8 март, яъне Рӯзи модарон самимона табрик намуда, орзуи саломатӣ, саодатмандӣ ва умри дарозашонро менамоям.

Неъматулло АМОНЗОДА
донишҷӯи соли 1

Таҷлил намудани Рӯзи модар дар кишвари азизамон гувоҳӣ аз он медиҳад, ки давлату ҳукумати кишвар ба ин кишири аҳолӣ аҳамияти аввалиндарача зоҳир менамояд. Таърихи 3-юми ноябрини соли 1995 Мачлиси Олии кишвар ба Қонуни ҶТ “Дар бораи рӯзҳои ид” тағйирот ворид намуд, ки дар асоси он “Рӯзи байналмилалии занон” ба “Рӯзи модар” иваз карда шуд. Санаи 8-уми март дар кишвари азизамон чун Рӯзи модар бо шаҳомату шукуҳи хосса таҷлил карда мешавад. Зоро, зан-модар олиҳаи хусну маҳоҳат ба хисоб рафта, барои мо шаҳс мӯқаддас аст.

Обруи аҳли дин аз хоки
пои модар аст,
Ҳар чи доранд ин ҷамоат
аз дуои модар аст.
Он ҷи дар васфи биҳишт
фармуд Қуръонӣ Карим,
Соҳиби Қуръон бигуфто,
зери пои модар аст.

Исломҷон ЗИЁВАДДИНОВ
донишҷӯи соли 3

Болотар аз меҳри модар ва гармтар аз қалби ў, фузунтар аз нури зиёаш дар дунё чизе нест. Ҳаётӣ аз модар сарчашма мегирад. Дили гарми модар ҷаҳонро рӯҳафзӣ мебахшад.

Модарон зиндагии моро маъно мебахшанд, муҳаббату самимияти онҳо ба қалби инсонҳо оромиш меорад, вучуди хурду қалон ниёз ба дӯстдориву навозиши модар дорад. Модар лиқиҳи ҳамаи арзишҳо.

Модар дар воқеъ шахси мӯқаддас мебошад, зоро бехуда паёмбари бузургвор Муҳаммад (с) нағуфтаанд: “Биҳишт зери пои модарон аст”. Суруди аввалине, ки ба гӯши фарзанд расида хоби ўро роҳат мебахшад, аллаи рӯҳафзӣ модар аст. Модарон барои фарзандони хешшабзин дароҳо мекунанд, ранҷу ҳасрат меҳӯранд, то ки фарзандони худро солим ба воя расонанд. Модар ин нахустин устоди мо дар ҳаёт мебошад. Ҷоҳ Хорберт гуфтааст: “Модари хуб ба сад устод ва омӯзгор бартарӣ дорад”.

Меҳри Модар-Ватан аз оғӯши гарми модар ва гаҳвора оғоз мейбад.

Ватан сар мешавад, аз гаҳвора,
Зишири поку аз пистони модар.
Ватан сар мешавад, аз он тавора,
Ки онро соҳта дастони модар.

Дар кисми 2-юми моддаи 17-и Конституцияи Ҷумҳурии Тоҷикистон “мардон ва занон ба баробарҳуқӯқ” маънидод гардидаанд. Барои дар амал татбик намудан ва такмили ин меъёри конституционӣ дар кишвар як катор қонунҳои соҳавӣ ва барномаҳои давлатӣ кабул карда

ривоят мекунанд, ки Ҳудонд накҳат аз гул, нӯш аз ангубин, гармӣ аз офтоб, тароват аз борон, шукуӯҳ аз осмон, борондагӣ аз абӯ, равшани аз субҳ, зебоӣ аз баҳору ҳушилҳонӣ аз андалабро қатра-қатра чамъ оварду занро оғарид, то ҷаҳонро равшану инсониятро ҳушибаҳт гардонад. Модар бузургӣ, бузургии туро наметавон тасвир намуд. Зоро қалам дар тасвир намудани бузургии ту очизӣ мекашад. Бароям бениҳот азизӣ. Ҳамеша фикру ҳайёлат барои фарзандат аст. Шаҳсияте ҳаётӣ, ки тамоми олимони донишмандин дар назди поят сари таъзим

шуданд. Барои таъмини воқеии баробарҳуқӯқии занон Фармони Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 3 декабря соли 1999 “Дар бораи баланд бардоштани макоми зан дар ҷомеа” кабул гардид, ки он мөхиятган санади нодири ҳукуқист. Фармони мазкур таъмини иштироки фаъолонаи занонро дар ҳаёти ҷамъияти ва идораи давлат, баланд бардоштани макоми иҷтимоӣ зан ва солим намудани генофонди миллӣ ва баланд бардоштани нақши занро дар таҳқими пояҳои аҳлоқию маннавӣ муқаррар намуд.

Имрӯз модари тоҷик дар

кормандонро ташкил карда, аз шуморай умумии хизматчиёни давлатӣ 23 фоизро занон ташкил медиҳанд”.

Модари тоҷик ҳастии худро барои ободӣ ва оромии давлату миллати тоҷик сафарбар намудааст. Аз ин рӯ, зарур аст, ки онҳоро аз ҳарвакта дила бештар эҳтиром ва ҳурмат намоем.

Воқеан, модари тоҷик дар тӯли таъриҳи фарзандонро ба дунё овардааст, ки на танҳо ба миллати тоҷик, балки ба башарияти хизмати соғдлонаву содикона анҷом додаанд.

Мо насли ҷавон дуогӯи онем, ки модари тоҷик ҳеч гоҳ ҳориро набинад ва пайваста саломату сарбаланд бошад.

Аз ин фурсати муносиб исти-

фода намуда, тамоми модарони тоҷикро бо ин санаи фарҳунда табрику муборакбод намуда, ба онҳо ҳонаи обод ва тани сиҳатро таманно менамоем.

Гулруҳсор АБДУСОЛИЕВА
донишҷӯи соли 1

Модар олиатарин оғардида илоҳиест, рӯҳафзою рӯҳбаҳш. Модарон дар ҳама давру замон яке аз шахсони воломақом ба хисоб мераванд. Зоро модар бо тарбияи насли ҳуд дар рушди ҷомеа ва давлату хисси ҳудро мегузорад. Маҳз заҳматҳо ва таълоҳҳои пайвастаи модарон аст, ки давлату миллат нисбаташон фамҳории доимиро роҳандозӣ менамоянд ва як рӯзро махсус барои эшон баҳшидааст.

Модар! Ӯ ғазали бепоён, ки ситоишашро анҷом нест. Модар накӯтарин хислатҳоро дар дил мепарварад. Модар замин аст, ки дараҳтони ҳуширангу бор месабzonad. Модар ҳуршедест, ки ба тамоми мавҷудоти рӯи олам

нур мебахшад. Модар баҳорест, ки ҳазон надорад. Модар давомдихандай наслашро, яъне фарзандони худро бо тамоми ҳастиаш, бо меҳру муҳаббат ба воя мерасонад. Асосгузори сулҳу вахдати миллӣ—Пешвои миллиат, Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон, муҳтарам Эмомали Рахмон қайд намудаанд:

«Модар рамзи ҷовидонаи меҳру вафо ва идомабахши насли инсон мебошад». Дар васфи модар чи қадаре суханҳои нек гӯем ва ғазалҳо сароем ба охир намерасад. Зоро якшаба ранҷе, ки модар мекашад, барояш тамоми ҳаҷонро хадя кунем кам аст.

Ҳар сол дар қишивари азизамон 8-уми март ҳамчун «Рӯзи модарон» ҷашн гирифта мешавад. Ин аз он шаҳодат медиҳад, ки занон дар ҷумҳурияни макоми хоса доранд. Агар мо ба таъриҳи назар афқанем ин ҷашн аз соли 1857 сарчашма мегирад, яъне ҳамон сол дар ИМА як иттифоқи қасабаи нағозонӣ дода буд, ки бори аввал дар таъриҳи занон аъзои он гардидаанд. Баъдтар дар натиҷаи мубориза занон баҳри ба даст овардан баробарҳуқӯқӣ нахустин бор рӯзи байналхалқии за-

нион 19 марта соли 1911 дар Олмон, Австралия, Дания ва Швейцария ҷашн гирифта шуд. Баъдтар дар дигар давлатҳои ҷаҳон, аз ҷумла дар Иттиҳоди Шӯравӣ низ мавриди таҷлил карор гирифт. Баъди барҳам ҳӯрдани ИҶШС рӯзи байналхалқии занон ҳамчун ҷашн дар Тоҷикистон бокӣ монд, ки он номи «Рӯзи модар»-ро ба ҳуд қасб намуд.

Ҷашн фарҳунда бод, модарни матиниродана тоҷик!!!

ТАРБИЯИ КЎДАК – ВАЗИФАИ МУҚАДДАСИ ВОЛИДАЙН

Дар ин раванд хикмати пурмуҳтавои халқамонро ҳамеша дар хотир бояд дошт: «Фарзандони худро хунар ва илим биомӯзед ва онҳоро чунон бояд тарбия намоед, ки оқибат сиришки ғам ва дидоҳои пурумед нарезад».

Таълиму тарбия яке аз баҳшҳои муҳими чомеа ба шумор рафта, барои расидан ба ояндаи нек ва бунёди чомеа солим кўмаки беандоза хоҳад расонд. Аз ин рӯ, падару модар ва дигар шахсони масъулро мебояд, ки ин вазифаи конституцсионӣ ва муқаддаси худро дар чомеа сарбаландона иҷро намоянд, то барои фардои дурахшон инсони комилро ба воя расонида, тавонад сазовори номи нақу ва обруву эътибор гашта, фардои ободи Ватанро бар душ гирифта гирад.

Бинобар ин, яке аз руҳҳои асосии парвариши ҳамачо-

нибаи кўдакон аз оила во-
бастагӣ дорад. Вазифаи
муҳимтарини оила мухайё
намудани шароити мусоид
барои инкишифи мұттадил
ва тарбияи ҳамачонибаи ат-
фол аст. Ҳакиқати маъмул
ҳамин аст, ки кўдакон мес-
тавонанд, танҳо дар муҳити
оила ба таври мұттадил тар-
бия ёфта ба камол расанд.

Дигар уҳдадориҳои муҳи-
ми падару модар нисбат ба
фарзандон ин таълими онҳо
ба хисоб меравад. Дар андар-

зе омадааст: “Агар фарзанди
мард таваллуд шавад, онро
ханӯз дар овони кўдакӣ ба
мактаб дех, зеро омӯзиш рав-
шани чашм аст”. Аз ин хотир
падару модарон дар тарбия ва
таълими кўдакон ва таъmino-
ти ҳамачонибаи онҳо масъу-
лияти бузургро соҳибанд.

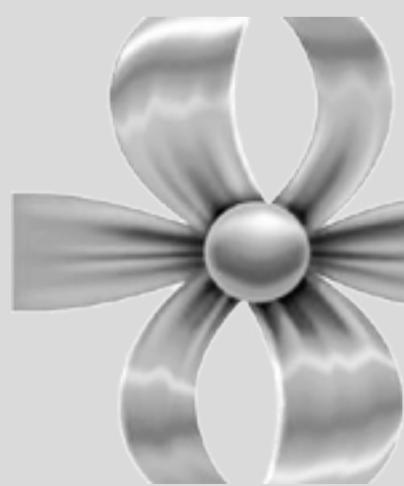
**Дар қисми якуми
моддаи 18 Эъломия
дар бораи хукуқҳои
кўдак сабт шуда-**

Модар фаришта буд, фақат болу пар надошт,
Шояд ки дошт болу пар, аммо хабар надошт.
Ё дошт оғаҳӣ зи пару боли хеш, лек,
Майли чудо шудан зи ману аз падар надошт.
Дар кўдакӣ ба Модари худ хостам барам,
Як ҳадя, лек ҷайби ман он лаҳза зар надошт.
Зар ёфтам ба гоҳи ҷавониву он замон,
Ҷуз ишқи ёр сина ҳавои дигар надошт,
Вақте ба ёди ҳадя фитодам, ки Модарам,
Рӯи лабаш ба ғайри «видоъ эй писар» надошт...
Модар фаришта буд, пари худ күшода рафт,
Азбас илоҷ пеши қазову қадар надошт.
Модар фаришта буд, дақиқан фаришта буд,
Ҳатто ба дӯш болу паре ҳам агар надошт.

ОЗАР

МАРТ

**аст: “таъмини ман-
фиатҳои кўдак бояд
мавзӯи асосии ғам-
хории волидайн бо-
шад”.**

Айнан бо ҳамин мазмун
меъёр дар Кодекси оилаи ҶТ
(моддаи 65) мавҷуд аст. Ин-
чунин, дар Кодекси мазкур
ба хукуку уҳдадориҳои воли-
дайн дар тарбия ва таълими
фарзандон якчанд моддаҳои
дигар, аз ҷумла м. 63, 64 ва
65 баҳшида шудаанд, ки
меъёрҳои онҳо тамоми ма-
соили марбут ба тарбия ва
таъминоти кўдаконро фаро
мегиранд.

Мутаассифона, таҳ-
лилҳо нишон медиҳанд, ки
солҳои оҳир сатҳи тарбия
кўдакон то андозае паст
рафтааст ва барҳе падару
модарон ба ин масъалаи
ҳаётан муҳим беътинон
зоҳир мекунанд. Коста
гардидани аҳлоқи барҳе аз
наврасону ҷавонон, ҷалъ
гардидани онҳо ба ҳар
гуну ҳаракату равияҳои
гуногун, аз беаҳамияти
ва бемасъулияти падару

Чамила АБДУЛХАЙРЗОДА
аспиранти соли 3

модарон гувоҳӣ медиҳад.
Фаромӯш набояд кард, ки
тарбияи кўдак дар баробари
ин ки самти муҳими ғаъ-
лияти муассисаҳои таъ-
лимӣ мебошад, пеш аз ҳама
вазифаи муқаддаси ҳар як
падару модар, созмону ит-
тиҳодияҳои ҷамъиятий ва
умумan давлату аҳли чомеа
низ ба шумор меравад.

Кўдакон ояндаи дурах-
шони миллату давлатанд.
Дар ҳамон вақт мо дилсӯзи
миллату давлат шуда мета-
вонем, ки кўдакони худро
дар роҳи илму хунар ва қас-
бомӯзӣ таълиму тарбия на-
моем ва дар мағқураи онҳо
арзишҳои миллӣ ва дӯст до-
штани марзу буни аҷодидро
ташвиқу талқин намоем.

Модар фаришта буд, кӣ гуфто, ки пар надошт?
Фарзанд буд болу параш, худ хабар надошт!
Шояд хабар зи болу параш буд ҳам, вале
Фикри ҷудоӣ аз писару аз падар надошт.
Дар кўдакӣ чу хостамаш ҳадяе барам,
Гарҷӣ фақир буд, ба зар ҳам назар надошт.
Гар беш буд даври ҷавонӣ ҳавас ба дех,
Бар ҳадяҳои бурдаам ҳочат дигар надошт.
Обаш ба ҷои ҳадя чакондам чу қатрае,
Даври лабаш ба ғайри дуо бар писар надошт.
Модар фаришта буд, пари хеш монду рафт,
Аз дарду ранчи қалб мадор он қадар надошт.
Модар фаришта буд, фаришта ҳамешағӣ,
Ҷуз дӯгу дарди зиндагӣ ранҷе агар надошт.
Маъзуну саргарон гузарам аз мазори ў,
Ҷуз рӯи шод модари воло гуҳар надошт.
Ҳамдардии касе биқунам к-ӯ зи хурдиаш,
Бо даргузашти модараш ҷуз ҷашми тар надошт.
Чун қадри ў Нихониву Озар бигуфтаанд,
Бе ёди модар дардашон дар дил асар надошт.

НИҲОНИЙ

АВВАЛИН САФИРЗАНИ ДУНЁ

Занон, дар тамаддуни инсоният ва кулли фаъолиятҳои иҷтимоӣ, иқтисодӣ, фарҳанѓӣ ва бархе низомӣ ҳузури фаъол дошданд ва бъиди Ҷанги Якуми Ҷаҳонӣ низ бо шаклгирӣ равобити нави сиёсии байни қишварҳо, вориди арсаи сиёсӣ гардида, дар тули аспи XX дар риштаҳои сафир, вазир, сарвазир ва раиси чумхур ба фаъолияти сиёсӣ пардохтанд. Аз ҷумлаи ин занҳо, Диана Абгар (Diana Abgar Aghabekian) аввалин сафирзани дунё аст.

ДИАНА АБГАР
17 ОКТЯБРИ СОЛИ
1859 ДАР ХОНАДО-
НИ АРМАНИЙ, ДАР
ШАҲРИ РАНГУН
(ҲОЗИРА ЯНГОН)
ТАВАЛЛУД ШУДАСТ.

Падараши Ҳувонис Оқобек ба қавле аз арманҳои Эрон будаст, ки бъиди издивоҷ аз Зумраҳат Унумиён, дуҳтаре аз арманҳои Шероз, барои густариши фаъолиятҳои бозаргонии худ Исфаҳонро тарк ва корвонсаройи худро дар Бирма бунёд кард.

Диана Абгар, ки хафтумин ва охирин фарзанди хонадони Оқобек буд, таҳсилу худро дар мактабҳои арманиҳои Калкута ба охир расонд ва пас аз бозгашт ба хона дар синни 29-солагӣ бо Микоил Абгар, аз тоҷирии Исфаҳон, ки ба кори тиҷорати абрешиими миёни Ҳиндустон ва Чопон машғул буд, оиласдор шуд.

Бо анҷомёбии сеюмин даври ҷангҳои Бритонӣ Кабир бо Бирма (1878- 1885) ва дар ниҳоят ишғоли ин қишвар аз тарафи неруҳои истисморгари Британия, маҳдудиятҳои саҳте барои арманҳо, ки дар ҷанги

алайхи Бритониё ширкат карда буданд, ба бор овард ва арманҳо мачбур шуданд, ки қишвари Бирмаро тарк намоянд. Микоил Абгар низ дар соли 1891 бо ҳамроҳии Диана ва дуҳтари ҷандоҳашон Рангунро тарк карданд ва дар Кобе (шахре дар қисмати шарқии Чопон) мустақар шуданд ва тиҷоратҳои нави худро бо меҳмонҳонае дар ин шаҳр, ки асосан бандар буд, таъсис доданд.

Диана Абгар бъиди як соли истиқомат нахустин романи худро бо номи “Сӯзан” (Susan) нашр кард. Бъиди ҷанде романи дуюми худро бо номи “Достонҳои ҳонагии ҷанг” (Home stories of the war), дар бораи мардуми Чопон аст, ба ҷоп расонид.

Диана Абгар ба ҷуз забони модарии худ-арmaniй, бо забонҳои англисӣ, хиндӣ ва ҷопонӣ тасалути қомил дошт. Бо қунҷковии амиқ воқеаҳои ҷаҳонро дунబолагирӣ мекард ва дар мақолаҳои бисёр (1911-1914) таҳлилиҳои худро дар бораи равобити давлатҳои мухталиф ва он ҷи қи Дианаро ба самти ҷанг фароғир медод, дар рӯзномаҳои Чопон ба ҷоп мерасонд. Мақолаҳои ў баёнгари ифшоӣ вай бар таҳаввулоти сиёсии дунё буд.

Ҳарчанд ки Диана Абгар ҳаргиз поӣ дар хоки Арманистон нагузуштааст, аммо пас аз истиқолияти Арманистон дар соли 1918 қўмакҳои худро бо ишора ба ҳамbastagии арманҳои Чопон бо давлати Арманистон, ҳамроҳи гуруҳе аз арманҳо, ки қасди сафарро ба Арманистон доштанд, ирсол кард.

Диана Абгар нуғузи бисёре дар миёни давлат-

мандони Чопон дошт, аз ин рӯ, пас аз соҳибиستиклол гаштани Арманистон, онҳоро тарғиб ба шиноси истиқолияти Арманистон кард. Ҳамин тавр, дар 7 марта соли 1920 Чопон истиқолияти Арманистонро ба расмият шинохт ва таинома расмӣ ин мавзӯро ба қишварҳои ширкаткунанда дар конфронси сулҳи Париж эълон кард.

Пас аз пошҳӯрии Ҷумҳурии Арманистон ба дасти артиши сурҳи Шӯравӣ ва

**ДАР САНАИ 21
ИЮНИ СОЛИ 1920
ҲОМУ ҲОНЧОНИЁН
– ВАЗИРИ КОРҲОИ
ХОРИЧДАИ ӮНВАҚТАИ
АРМАНИСТОН, БО
САНАДЕ ДИАНА АБ-
ГАРРО БА СИФАТИ
САФИРИ АРМАНИСТОН
ДАР ЧОПОН ТАЪИН
КАРД.**

Диана Абгар нахустин зане аст, ки ба ин мақом соҳиб шуд ва ин масъала дар замоне ба вуқӯъ пайваст, ки занон дар Чопон намета-

неруҳои Туркия дар соли 1920, Диана Абгар дигар наметавонист, ки сафири он қишвар бошад, vale дар Чопон монд ва ба қўмакрасонӣ ба паноҳандагони арманий, ки бо фирор аз Шӯравӣ ва Туркия ба Осиёи Шарқӣ мегасиданд, идома дод.

Ҳамин тавр, бъиди ба вуқӯъ пайвастани ҳодисаҳои мазкур бозгашт ба фаъолияти тиҷоратӣ намуда, 8 июни соли 1937 дунёро падруд гуфт.

Тахияи
Мехрубон САЙДОВ
аспиранти факултети
муносибатҳои
байналхалқи

БЕҲТАРИН ҲАДЯИ ҚИСМАТ

Модар чунон қалимаи бузурге мебошад, ки ягон қас ва ягон ҷизи дунё ба он баро-бар шуда наметавонад. Модар ифодаест, ки аз шунидани он дунё равшан мешаваду ғамуғусса аз байн меравад.

Қалимаи модар аз 5 ҳарф иборат аст ва дар ҳуд як ҷаҳон маъноро доро мебошад.

**М-МЕҲР
О-ОРЗУ
Д-ДИЛСУЗӢ
А-АҚЛ
Р-РОЗӢ**

Модар шахсест, ки моро дар батни ҳуд нуҳ моҳу нуҳ рӯз нигоҳ медорад ва боз моро ба дунё меорад. Дар ин вазъият, ў бо марг мечанғад, шабҳо бе хобӣ мекашад, то ки мо бо роҳат хоб кунем.

Модар ин шахсе мебошад, ки дар шодиву ғамгинамон ҳамеша ҳамроҳамон аст. Аңд: “Модар бо як даст гавҳора ва бо дасти дигар дунёро такон медиҳад”. Агар мо ин шахси бузурғвор — Модарро дар пуш-

ти ҳуд ба Макка ва Мадина ба-рем ҳам кам аст, агар ҳоки пои ӯро ба дидоҳо бардорем ин ҳам кам аст. Ҷонки ҳамаи ин ба якшаба ранҷқашии модар баро-бар шуда наметавонад.

**Бо модар меҳрубон
бо ҷунки тамоми
умр ба ту меҳрубонӣ
кард. Ӯро наранҷон
ҷунки тамоми ҳаёт
туро дӯст дошт. Ҳа-
меша бо ў бош, ки вай
бо марг ҷангиду туро
ба дунё овард.**

Модаратро нури хонадон шумор, ҷунки ў агар набошад, дунё дар наздамон то-рик метобад. Ӯро ҳамеша дӯст дор, ҳурматашро ба ҷо ор ва дуояшро гир, ҷун ки ў ҳадаяи Ҳудованд аст. Бо мо-

Фарида ОДИНАЗОДА
донишҷӯи соли 2

дар хизматгузор бошу ӯро дар сари пириаш танҳо на-гузор.

Дили модар чу дарёи
равон аст.
Ҷаҳони меҳри модар
беканор аст.
Сано бодо Муҳаммад,
ки гуфтанд.
Биҳишт зери қудуми
модарон аст.

РЎЗИ БАЙНАЛХАЛҚИИ ЗАНОН

РЎЗИ БАЙНАЛХАЛҚИИ ЗАНОН – ИДЕСТ БАХШИДА БА ЗАНОН, КИ ДАР БАЪЗЕ КИШВАРХО ОН РЎЗИ 8 МАРТ ЧАШН ГИРИФТА МЕШАВАД.

Таърихи ҷашнгирии или занон бо номи Клара Сеткин алоқамандаст. У гурӯҳи занонро барои мубориза бар зидди истиеморгарони синфи буржуазия муттаҳид намуда, барои хифзи манфиатҳои занон даст ба гирдиҳамоиҳо заданд. Ҳарчанд, барои ин кор на як рӯз сарф шуда буд, vale аъзои гурӯҳ ба қароре омаданд, ки рӯзеро чун Зодрӯзи «Пролетариати занон» ҷашн гиранд. Соли 1910 дар шахри Копенгагени Дания дар Конфронси дувуми занони сотсиалист бо пешниҳоди Клара Сеткин қарори ҷашнгирии «Рўзи муборизаи занон барои ҳуқуқҳояшон» қабул карда шуд. Дар он гуфта мешуд, ки ҳар сол бояд рӯзи занон ҷашн гирифта шавад, ки он бояд: «пеш аз ҳама барои ташвики ба занон додани ҳуқуқи овоздихӣ» хизмат кунад. Ҷашнгирии

иди Бонувон чун дарьвате ба муборизаи занон барои баробархуқуқӣ, эҳтироми занон ва ҳуқуқ ба меҳнат буд. Санай ҷашнгирии Рўзи байналхалқии занон мувофиқи пешниҳоди узви Кумитаи марказии хизби сотсиал-демократӣ Елена Гринберг 19 март таъин шуд. Ва бори аввал Рўзи байналхалқии занон соли 1911 дар Олмон, Австрия, Дания ва Швейсария маҳз 19 март ҷашн гирифта шуд. Соли 1912 он дар ҳамон кишварҳо, vale 12 май баргузор гардид. Соли 1913 бошад, ихтилофот ба вучуд омад: дар Олмон онро 12 март, дар Австрия, Чехия, Венгрия, Швейсария, Холанд 9 март, дар Фаронса ва Русия 2 март ҷашн гирифта буданд. Танҳо соли 1914 дар тамоми ҷаҳон Рўзи байналхалқии занонро дар ҳама чой 8 март ҷашн гирифтанд, ҷонки рӯзи ғайрикорӣ-яқшанбе буд ва байдаз ин дар ҳамин рӯз қарор гирифт.

Дар Русия рӯзи байналхалқии занон маротибаи аввал соли 1913 дар Петербург ҷашн гирифта шуд. Аз солҳои аввали Ҳокимияти Шӯравӣ 8 март иди давлатӣ гардид. Дар моҳи марта соли 1917 занон ҳуқуқи овоздихӣ пай-

до карданд ва дар Конституцияи соли 1918 сиёсати баробархуқуқии занон акс ёфт ва дар ҳаёт татбик шуд. Соли 1965 бо қарори Президиуми Шӯрои Олии ИҶШС он рӯзи ғайрикорӣ гардид.

СММ СОЛИ 1975 8 МАРТРО ЧУН РЎЗИ БАЙНАЛХАЛҚИИ ЗАНОН ЭЪЛОН ДОШТ.

Баъд аз барҳам ҳӯрдани Иттиҳоди Шӯравӣ 8 март чун иди Бонувон дар Тоҷи-

қистон бοқӣ монд. Он дар дигар мамолики муштара-кулманофеъ, аз қабили Рӯсия, Озарбойҷон, Гурҷистон, Қазоқистон, Молдава, Туркманистон ва Украина чун Рўзи байналхалқии занон; дар Ҷумҳурии Белорус ва Ӯзбекистон чун рӯзи Модар; дар Арманистон бошад, 7 апрел чун рӯзи Модар ва Зебой ҷашн гирифта мешавад.

Мачлиси Олии ҶТ бо Қонуни ҶТ «Дар бораи рӯзҳои ид» аз 3 ноябри соли 1995, № 98 номгузории «Рўзи байналхалқии занон»-ро ба РЎЗИ МОДАР иваз намудааст. Дар як

Хиробон ХАЙРУЛЛОЗОДА
донишҷӯи соли 4 (ФХХ)

маврид, агар мо ба суханронҳои Пешвои миллат назар афканем, доимо ин рӯзро «Рўзи модар» зикр менамоянд.

Дар Тоҷикистон ва дигар мамлакатҳои собиқ ИҶШС анъана шудааст, ки дар ин рӯз занон аз мардон таваҷҷуҳ, гул ва тӯхфаҳо интизоранд. Дар гӯшаву канори мамлакат ба муносабати ин ид аз ҳуқуматҳои сар қарда то идораву корхонаҳои ҳурд ҷорабаниҳои гуногуни фарҳангӣ ва мачлисҳо ороста мешаванд. Дар оилаҳои шаҳрвандон ба модарону занон тӯхфаҳо супорида мешаванд.

ВАЗЪИ ҲУҚУҚИИ ШАҲРВАНДОНИ ХОРИ҆Й ВА АШХОСИ БЕШАҲРВАНД

Муҳаммад РАБИЕВ
донишҷӯи соли 1 (ФХХ)

Дар ҶТ ба ғайр аз шаҳрвандони кишвар, ҳамчунин шаҳрвандони хориҷӣ ва ашҳоси бешаҳрванд зиндагӣ мекунанд. Ҳуқуқ ва озодиҳои онҳо ҳамчун инсон дар асоси Конституция ва қонунҳои чумхурий, санадҳои ҳуқуқии байналмилалӣ, ки Тоҷикистон онҳоро эътироф кардааст, хифз карда мешаванд.

Вазъи ҳуқуқӣ гуфта, ҷо раи рафтари имконпазири инсонро меноманд, ки дар мувофиқа бо мансубияти шаҳрвандӣ муайян карда мешавад.

Дар Конституцияи ҶТ муқаррар шудааст, ки шаҳрвандони хориҷӣ ва ашҳоси бешаҳрванд аз ҳуқуқу

озодиҳои эълоншуда истифода мебаранд ва баробари шаҳрвандони ҶТ вазифа ва маъсулиятдор мебошанд, ба истиснои ҳолатҳо, ки қонун пешбинӣ намудааст. Вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ дар кишвар Қонуни ҶТ «Дар бораи вазъи ҳуқуқии шаҳрвандони хориҷӣ дар ҶТ» аз 1 февралӣ соли 1996 бо тағибури иловаҳои 14 марта соли 2014 муайян менамояд.

Шаҳрванди хориҷӣ шаҳсоне дониста мешаванд, ки шаҳрванди ҶТ нестанд, дар ҳусуси мансубият ба давлати дигар далел доранд. Ашҳоси бешаҳрванд бошад, тибқи Қонуни конституционии ҶТ «Дар бораи шаҳрвандии ҶТ» (соли 2015) шаҳсе хисобида мешавад, ки тибқи қонунгузории ягон давлат шаҳрванди он ба шумор намеравад. Қонунгузории ҶТ вазъи ҳуқуқии он шаҳсони бешаҳрвандро танзим менамояд, ки дар ҳудуди ҶТ истиқомати доимӣ доранд.

Тибқи қонунгузории ҶТ шаҳрвандони хориҷӣ ва ашҳоси бешаҳрванд дар назди қонун ва суд сарфи назар аз ҳар гуна тафовутҳо кафолат медиҳад. Ҳамзамон муқаррар кардааст, ки ҶТ нисбати шаҳрвандони давлатҳо, ки дар он ҷо ҳуқуқу озодиҳои шаҳрвандони Тоҷикистон қасдан маҳдуд карда мешаванд, маҳдудиятҳои мутобиқ муқаррар мекунад.

Шаҳрвандони хориҷӣ ва ашҳоси бешаҳрванд дар назди қонун ва суд баробаранд ва ба онҳо даҳлопазирии шаҳсӣ, манзилӣ ва хифзи судӣ

кафолат дода мешавад. Қарib ҳамаи ҳуқуқҳои фардӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангии шаҳрвандони Тоҷикистон ба ин шаҳсон низ пахн мегарданд. Вале баробари ин, онҳо ҳуқуқи интиҳоб кардан ва интиҳоб шудан ба мансабҳои интиҳобии давлатӣ, иштирокардан дар раъйпурсӣ ва байзе ҳуқуқҳои дигари сиёсӣ надоранд. Вазифаҳои хифзи Ватан, химояи манфиати давлат, таҳқими истиқлолият, амният ва иқтидори мудофиавии он вазифаи муқаддаси шаҳрвандони Тоҷикистон аст. Аксари дигар вазифаҳои асосӣ ба хориҷӣён ва шаҳсони бешаҳрванд низ пахн мегарданд. Масалан, риояи Конституция ва қонунҳои чумхурий, хифзи табиат, ёдгориҳои таърихиву фарҳангӣ ва супоридани андоз.

Шаҳрвандони хориҷии дар қаламрави Тоҷикистон буда, ки сардорон ва хизматчиёни намояндағии дипломатӣ ва консулии хориҷӣ мебошанд, инчунин хизматчиёни намояндағиҳои ташкилотҳои байналмилалӣ низоми ҳуқуқии маҳсус доранд. Аз ҷумла, қонунгузории чинояти муқаррар мекунад, ки намо-

яндагони дипломатӣ ва консулии хориҷӣ дар Тоҷикистон ҳуқуқи даҳлопазирии шаҳсӣ, манзилӣ ва ғайра доранд.

Бо қарори Ҳукумати ҶТ аз 15 майи соли 1999 «Қоидоҳои иқомати шаҳрвандони хориҷӣ дар ҶТ» таҳия шуда, тартиби:

— ба ҶТ омадан ва аз ҶТ рафтани шаҳрвандони хориҷӣ;

— ба расмиятдарории асноди ҳуқуқии истиқомат дар ҶТ барои шаҳрвандони хориҷӣ, ки дар ҶТ ба таври мувакқатӣ иқомат доранд;

— ба шаҳрвандони хориҷӣ додани иҷозати суқунати доимӣ ва гувоҳномаи иқомат дар ҶТ;

— дар ҳудуди ҶТ аз як ҷо ба ҷой дигар рафтани шаҳрвандони хориҷӣ;

— барои вайрон карданни қоидоҳои иқомат, тамдид ва иқтисори мухлатҳои иқомат ба ҷавобгарӣ қашидан, ҳамчунин аз ҶТ рондани шаҳрвандони хориҷiro мубориза мекунад.

Ҳулоса, дар ҶТ ҳар шаҳс ҳамчун инсон дорои ҳуқуқу озодиҳои фитрӣ, иҷтимоӣ, иқтисодӣ ва фарҳангӣ мебошад.

ТАМАДДУНИ БОСТОНИИ ТОЧИКУ ФОРС АЗ НИГОХИ ГЕГЕЛ

(Ё чаро файласуфони олмонӣ ба ин тамаддун назари нек доштанд?)

Идома аз шумораҳои гузашта

Чуноне зикр намудем, таваҷҷуҳи Г.Ф. Гегелро масъалаи маърифати озодӣ ва шинохти истиқлолияти инсон бештар ҷалб намудааст. Марҳилаҳои гуногуни таърихи омӯҳта, дар робита ба нахустин марҳилаи маърифати озодӣ Гегел ба тамаддуни ориёй рӯй меорад. Шӯъбаи сеюми мавзӯи «Олами Шарқ» «Персия» ном дорад ва рӯзгори мардумони қадими кишвари Ориёнро мавриди тавсифи холисона, борикбинонаю нуктасанчона қарор медиҳад, ки ҳар як намояндаи ҳалқҳои форсизабонро эҳсоси ифтиҳор ва тантанаи шарапфандӣ фаро мегирад: «Форсҳо аввалин ҳалқи таърихиянд. Персия нахустин давлати азбайнафтад. Ин ҷо, дар Персия, бори аввал Рӯшнӣ пайдо шуд, ки он бо дигар ранг, бо ранге равшани медиҳад, ки онро нахуст Зардустия ба рафрағтад. Он ба олами маърифати рӯҳ, ки робитаи фарқунанда дорад, мансуб аст. Дар давлати Форс мо вахдонияти ботинияташ неку мӯтабарро ҳамчун нахустмадае мебинем, ки озодии алоҳидай фардро фарогир аст. Рӯшнӣ фарқиятро намедонад. Офтоб ҳам барои одилону адолатҳоҳон ва ҳам барои ноодилон, ҳам барои олимартаҳо ва ҳам барои тобеон баробар нур мебахшад ва ба ҳамагон як ҳел саҳовату некӣ дорад. Принципи инкишоф дар таърихи Персия ҳувайдо мегардад ва аз ин рӯ, таърихи умумиҷаҳонӣ, ҳуласи гап, аз таърихи он шурӯй мешавад. Зоро манофеи кулли Рӯҳ дар он аст, ки то ҳадди беохир вориди ботину ҳастии субъективияти ҳеш гашта, тавассути тазоди мутлак созиҳ ба даст оварад. Кулл дар Персия зухур мешавад ва ба шарофати он индивидуум (форд) шурӯй ба фарқ намудани ҳеш аз Кулл мекунад ва дар як вақт ҳешро бо он омезиш медиҳад. Дар принципи чинию хиндӣ ҷунин фарқгузорӣ нест ва онҷо танҳо ягонагии мабдана рӯҳи табии рӯҳ медиҳаду ҳалос. ... Воҳид дар принципи форсӣ таҷаллии ҳешро мисли рӯшноиҷ, ки инҷо на танҳо рӯшноӣ асту тамом, балки он куллияти оғози ҷисмонӣ буда, айни замон поктарин ибтидои рӯҳонӣ – Некист, пайдо мекунад. Инак Воҳид бори нахуст ба принцип табдил гардид ва он низоми бехира-донаи зоҳир нест. Ба шарофати он ки ҳама чиз ба принцип фарогир аст, он барои ҳеш соҳибарзиш мегардад» (Г. Гегел. Философия исории. С. 209-211). Бубинед, Гегел ба ҷараёни эътирофи Ҳудованди Воҳид, ки чун рӯшноӣ байни одамон фарқ намегузорад, ҳосатан даҳл карда, таъқид мекунад, ки ҳамз маърифати ин Идеяи воҳидияти Ҳудованд, ки қадами қатъие ба сӯи маърифати озодӣ аст, дар Форсӣ қадим эҷод шудааст. Танҳо дар Форсӣ ва аввалин рӯҳи оғози ҷисмонӣ буда, оғардиҳори тамоми мавҷудоти оламҳоҳо дар тамаддуни ориёй макоми меҳвариро қасб карда, мутафаккири бузурги олмониро ба хайрат овардааст. Байдан, бо гузашти вақт таҳқики ҷомеаи ориёнҳоро мутафаккирони дигари Ғарб, ҳусусан Фридрих Нитцше идома медиҳанд ва тамаддуни ориёнҳоро саҳифаи пурчилои таърихи инсонӣ баҳогузорӣ мекунанд.

ниёиш байни инсонҳо фарқ нағузоншаанд ва ба Ҳудои воҳид гаравиши паноҳ ёфтанд. Гегелро яке аз аввалин муҳакқиқоне эътироф бояд гардад, ки ҳама гуна андешаҳоро бобати дуализм будани зардустия иштибоҳ меҳисобад. Дар ҳакикат ақидае, ки таълимоти зардустияро танҳо аз назари аҳлоқӣ санавӣ (дуализм) баҳугузорӣ мекунад, дуруст аст ва метавон ин андешаро бо гуфтаҳои дар боло зикр намудаи Гегел кувват баҳшид. Яъне Гегел зардустияро дини яккаҳудой меҳисобад, ки ин

дуруст аст.

Фасли аввали шӯъбаи сеюми «Олами Шарқ» «Ҳалқи Занд» ном дорад, ки Гегел дар ҳамин фасл оид ба афкору тамаддуни Ориёй бо тағсил ҳарф мезанд. Ӯ менависад: «Зоратустрай бузург, ки юнонӣян Зороастр меномиданд, китоби мӯқаддаси ҳешро ба забони занд навиштааст. Франсавии шинохта Анкетил дю Перрон барои мо ин боргоҳи маърифатро дастрас намуд». Вакте Гегел доир ба ватани Ориёнҳо ҳарф мезанд, гумон меравад, ки ӯ дар мӯкаррар намудани минтақаҳои бостонии Ориёй иштибоҳ намекунад. Аз нигоҳи ӯ «Дар болооби дарёи Окс (Ому), шаҳри Бактра (Бохтар) воқеъ буд, ки эҳтимол меравад, ки Балхи имрӯза бошад. Ҳуди Зоро-

аст ин кишварро Арианна мегӯяд. Геродот бошад, мегӯяд, ки пештар Мидияҳоро ориёнҳо мегуфтанд. Мидияҳою парфиянҳо замоне дар Бактр зиндагӣ мекарданд» (Г. Гегел. Философия исории. С. 212). Маълумотҳои дусад сол пештар пешниҳоднамудаи Гегел ба тадқиқотҳои ҳозираи илмӣ ҳело наздиканд ва барои тақвияту тасдиқи ин андеша аз китоби шашчилдаи «Таърихи Шарқ», (тахти таҳрири А. Б. Рыбаков) иктибосе меорем: «Аз рӯи анъанаҳои байдии эронӣ, пайғамбар аз Раг (Рея) ё ин ки Ашурнаткана (Озорбойҷон) баромадааст. Аммо аз лиҳози ҳудуди ҷуғрофӣ Авестои ҳурд ва диалекти авестоӣ – ватани зороастризмо на дар шимолу шарқи Эрон, балки дар вилоятҳои ҳамсояғии Осиёи Миёна ва Афғонистон бояд ҷӯст» (История Востока. (В шести томах) том 1. М., «Восточная литература», ДАН. 2000, с. 264). Вакте ки маъхазҳои байдии эронӣ маҳалли Роғро ҳамчун ватани ориёнҳо ном мебаранд, бояд гуфт, ки дар сарҳади Тоҷикистону Афғонистон минтақаи зебою заминҳои ҳосилхездоштае бо номи Роғ (дар улусволии Шаҳрибӯзурги вилояти Бадаҳшони Афғонистон, ки аз Балҳ тақрибан дар масофаи ҳамагӣ 200 км. дурттар воқеъ аст) ҳанӯз ҳам бо ҳамин ном вучуд дорад. Дар Тоҷикистон ҳам маҳаллаю минтақаҳои ҳастанд, ки бо «Роғ» алоқамандӣ донанд (масалан Роғун ва ғ.).

Дар асари «Таърихи умумиҷаҳонӣ» ҷунини сатрҳоро доир ба ворисони мардуми занд, ки ориёнҳои бостонианд, мушоҳида мекунем: «Доир ба гузаштаи дури ин кишварҳо (Осиёи Миёна дар назар аст – Ф.А.) баъзе маълумотҳоро аз саҳифаҳои (қабатҳои) барвактаи асари мӯтабари Авасто, ки наслҳои гузаштаи ҳалқи тоҷик ба забони занд эҷод кардаанд ва байдтар дар тамоми Эрон паҳн гашт, пайдо кардан мумкин аст» (Всемирная история. Бронзовый век. Москва – Минск. 1999, с. 345). Акнун ба тавсифу баёни Гегел зимни рӯҳи ориёнӣ менигарем,

Файзали АМИНОВ
файласуф

ки ҷунин мегӯяд: «Инҷо асосан таҷҷуҷӯи моро таълимоти Зораастра ҷалб мекунад. Дар муқоиса ба рӯҳи азияткашидаи пашшардидаи хиндуҳо дар тасаввuri форсҳо мавҷуу нафаси тозаи насими рӯҳ зухур мекунад. Рӯҳ аз воҳидияти ҷавҳарии табии, аз он нахустмадае, ки бемазмун будаву ҳанӯз ҳолати гусастани рӯҳ надодааст, боло мегардад. Ҷунки он замон рӯҳ дар муқобил ва барои ҳуд объекти надошт. Ва маҳз ҳамин ҳалқ дарк намуд, ки ҳакикати мутлақ бояд шакли воҳидияти Қуллро дошта бошад. Дини форсӣ мучас-самапарастӣ нест ва ашҳои алоҳидай табиатро нею танҳо ҳуди қуллро саҷда мекунад» (с. 213). Мутафаккири бузурги олмонӣ Гегел нақши таърихии ориёнҳоро дар ташаккули тамаддуни инсонӣ бо як эҳсоси эҳтиром баън намуда, они ориёнҳо парвози аввали инсоният ба сӯи Рӯҳи ҷаҳонӣ ва татбиқшавии ҳамин Рӯҳро дар таърихи ҷаҳонӣ дар симои ориёнҳо мебинад. Дар ҳакикат Эрон ва Осиёи Миёна ин ҳудудхоеянд, ки давлатҳои онҷо ба вучуд омада, соҳиби тамаддуну оини ташаккулӯфта буданд. «Сокинони он ҷо яке аз аввалин шуда ба прогрессии таърихӣ қадам зада, ҳанӯз дар ҳазорсолаи сеюми то эраи мо ҳурофоти ҳеш ва иттиҳоди давлатии ҳешро доштанд» (Всемирная история. Век железа. Древнейшие цивилизации Востока. Москва – Минск, 2000. С. 225). Озодӣ ва қобилияти ба даст овардани онро ба марҳилаҳои дар амал татбиқ шудани Рӯҳи ҷаҳонӣ тобеъ намуда, Гегел ироди озодӣ ҳодими қадимро ситош мекунад. Ва ин нуктаи назари ӯ новобаста ба он ки дар низоми афкори идеализми объективӣ баън шуда буданд, сазовори эътирофи муҳакқиқони оянда гаштанд. Ба тақвияти назари ӯ муаллифони «Таърихи умумиҷаҳонӣ» менависанд: «Инсон аз рӯи таълимоти Зороастр ифодан озодӣ ҳешро соҳиб аст ва метавонад байни Некисту Бадӣ ҷизро интиҳоб кунад» (Всемирная история. Век железа. Древнейшие цивилизации Востока. Москва – Минск, 2000. С. 225). Шиномӯзи озодӣ ва дарқи ҳузури Воҳид – ҳудованде, ки аз оламу одам боло буда, оғардиҳори тамоми мавҷудоти оламҳоҳо дар тамаддуни ориёй макоми меҳвариро қасб карда, мутафаккири бузурги олмониро ба хайрат овардааст. Байдан, бо гузашти вақт таҳқики ҷомеаи ориёнҳоро мутафаккирони дигари Ғарб, ҳусусан Фридрих Нитцше идома медиҳанд ва тамаддуни ориёнҳоро саҳифаи пурчилои таърихи инсонӣ баҳогузорӣ мекунанд.

**МОДАР! ИМРҰЗ
РҰЗИ ТУ АСТ.
ФАРДО ҲАМ!
ФАРДОИ ДИГАР
ҲАМ! ҲАР РҰЗ
РҰЗИ ТУ АСТ!
ВА ҲАР
РҰЗЕ, КИ ТУ ҲАСТИЙ
ВА СҮЙИ МАН
ТАБАССУМ
МЕКУНИЙ,
ОН РҰЗ РҰЗИ
МАН АСТ!**

Модарчон вақте, ки ман ба дунё омадам ту маро дида та- моми ғаму ғуссаи дунё аз сарат дур шуд, ту маро дида, аз ду чашмони кабудат ашқ мисли борон мерехт. Модарчон, ту ба ман ҳамеша вакти сафарам ба куче набошад дур ё наздик, кафи дуо мебардорӣ то ҳамеша баду балоҳо аз ман дур бошанд, ягон газанде ба чигарбанди ту нарасад ва ин дуоҳои ту ҳамеша мустаҷбанд, чунки ҳастии ту мисли оби ҷашма пок аст ва дуоҳои ту аз самими қалбат чун ҷашма ҷүш мезанд.

Модарчон зани пурнур, меҳрублон ва дилсүз ҳастай, ҷекраи нуронии туро мебинам, ҳатто дар зери ожангҳо зебоии худро гум накардааст ва аз нигоҳҳои пурмехрат шукрон на мекунам, ки модар дорам. Модар барои ҳар як шахс азизу мукаддас аст. Модари ман ҳам бароям гиромитарин ва наздиктарин инсон ҳастанд. Модарон арзандай ҳамагуна эҳтирому дўстдорианд. Зеро меҳрублонтарин инсонҳои рӯи оламанд ва фарзандро дар ҳама ҳолат дастгиранду дилсўзу баҳшандা.

**Дили модар ҷаҳони
беканор аст,
Суҳанхояши ҳама панди
замон аст.
Ҳама файзи ҷаҳон бошад
зи модар
Ки ўарзандай сад
достон аст.**

Роҷеъ ба зан-модар бузургони шеъру адаб ҳазорҳо ашъори нобу гуворои худро дар шаклҳои байт, рубой, ғазал, достон ва монанди инҳо баҳшидаанд.

Дар ҳадиси Расули акрам омадааст: «Ҷаннат дар зери қудуми модарон аст». Пайғамбарону анбие ва шуаро симони воқеии ўро дар сухан нишон додаанд. Номашро то ба фалак баровардаанду дар наздаш сари таъзим фурӯд овардаанд.

**ТИФЛАКИ ШИРИНСУХАН
АЗ МОДАРИ ХУД ПУРСИД:**

— Модарчон, агар бихишт аз ту бошад, пас чаро онро дар дастонат нагирифтӣ, балки зери по гузоштӣ? Модар, ки

Наргис ОХУНОВА
мудири кабинети кафедраи
хуқуқи судӣ ва назорати прокурорӣ

нишбат ба фарзанди азизи худ раҳму шавкат ва муҳаббати беканор дорад, ҷавоб гуфт:

— Фарзанди азизам! Онро дар замин гузоштам, то ин ки туро дар оғӯшам гирам.

Ин маъсулияти бузург модаронро вазифадор месозад, ки дар баробари нигоҳбину парасторӣ ва камолоти маънавию ҷисмонии фарзандони худ онҳоро дар рӯҳияи худоғоҳиву ҳудшиносӣ, ҳувияту ифтиҳори миллий, ватандӯстиву ватанпрастӣ ва хомии марзу бүм тарбия намоянд. Агар ободиву суботи ҷомеа аз осоишу оромии ҳар як оила вобаста бошад, дар навбати худ ободии ҳар як хонадон аз рӯҳияи солиму созанд, сатҳи маънавиёту маърифатнокӣ ва тандурустии зан-модар вобаста аст.